

רבנו ישראל בעל שם טוב ז"ל

פרק א.

אור ישראל.

רבנו אור ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, נולד בעיר קטנה אוקופ בסביבות העיר בטשוסט בערך שנת ת"ן-ג"ה לאביו רבי אליעזר, ולאמו מרת שרה ולתה"ה. על אודות לירתו וימי ילדותו ישנן אנרות שונות ידועות ומפורסכות ולמותר לחזור ולשנותן כאן, ואולם למען דעת את חדר גידולו וחינוכו של הבעש"ט ז"ל עד שהגיע למעלתו הרמה והנשאה, עלינו לדעת כי האשה אשר הוכיח ה' לו היתה אחותו של הרה"ק המקובל הנאון מ"ה אברהם גרשון קיטובר ז"ל (מובא בשו"ת נודע ביהודא מה"ק חאה"ע סי' ע"ג. ובס' לוחות העדות. לשם ולתהלה) והוא השפיע מאור תורתו על גיסו בעל אחותו הרבי ישראל בעש"ט. כאשר כן יזכיר בס' דברי משה פ' בא מה ששמע מפי רבו הבעש"ט, שהזכיר על הזריות ומהירות בתפלו, שכן הורה לו גיסו הרב מוהרא"ג קיטובר ז"ל, ועוד במקום אחר נאמר שאמר הרה"ק רא"ג מקיטוב לגיסו הבעש"ט: "כל זמן שאתה מתפלל ואתה בתוך הרבוב מלובש יודע ושומע עדיין לא הגעת לכוונת התפלה אלא נפשי יצאה בדברוי" (ס' עבודת ישראל פ' מצודע ובס' היכל הברכה פ' תצא).

גם הי' בעת ההוא רב בקוטב המקובל המפורסם מ"ה משה ז"ל (מובא בס' תולדות יעקב יוסף פ' תזריע) שהי' גם בעל קבלה מעשיית וגם הוא האציל מהודו. על הבעש"ט, כאשר מובא בהקדמה לספר עונג חיים לשבת.

ושם בהיות הבעש"ט בקוטב הי' מתבודד בין ההרים והתענה משבת לשבת. התבודדותו בין ההרים ובין סבכי היערים שם היתה לתכלית זה, כדי להתיחד עצמו עם עצמו, עם הרגשותיו ועם מחשבותיו, לשמוע את הד קול הנפש פנימה מעמקי מצולותיה וממעמקיה מבלי שום תערובת השפעה חיצונית משאונה והמונה של הציר והסביבה, למען להכיר היטב את הלך נפשו ורוחו ונסיותיו, ולהכניסם כולם תחת שלטון השכל הנקי מכל נטי' צדדית חיצונית. ותחת אשר לפנינו שמו החוקרים האלקיים כל מעינם לחקור על כל הנמצאים בעליונים ובתחתונים ושכחו לגמרי את עצמם ובשרם לדעת את ה"אני" שלהם, בא הבעש"ט או לכלל חקירה עיונית, חדשה, להיות חוקר נפש בנפשו פנימה, ולעמוד על המשמר להשגיח על כל הנעשה בחדרי לבבו ונפשו, ועל כל כחותיו הפנימיים ועל כל תנועה גדולה וקטנה. ועוד אחרת היתה מטרת התבודדותו כפי אשר יאמר הרה"ג החוקר ומקובל מ"ה אהרן מארקוס ז"ל בספרו, החסידות:

"לאשר הי' שורר אז מגור מסביב סתד אויב, אשר גב אבירי לב יראו מאוד לנפשותם מן יקרם אסון מאשר סביב שחו להם האורבים להגרים בחרטום, וקול פחדים שמעה אזנם תמיד ממקרים גוראים, של שוד ורצח אשר נקרו ואתיו בכל עת, נוסף לזה הי' חלל עולם הישראלי מלא צלמי בלחות משדים ורחוקות, והן היו הגורמים להתפשטות החסידות הסגפנית והעצבנית מיראה חתאה, יראת חיצונית, אשר על אודותיה כבר הזהיר האר"י הקדוש ז"ל כוננו להרחיק את

היראה החיצונית, ולעבוד את ה' בשמחה, כאשר הוכיחה התורה על זה: תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה – על כן התבודד הבעש"ט בין ההרים במקומות אשר לא רכזה שם כף איש, להרגיל את נפשו להיות השליט על היראה תתאה עקב השממון, ולהחליפה כיראה עילאה לירא את ה' בגין דאיהו רב ושיט מפחד הדר גאון ה' צבאות".

חז"ל קראו את הספנין, חסידים, הספנין רובן חסידים וקידושין דף ט"ב. כי אלה הספנין אחרי אשר הורגלו להיות מושלים על הידאה החיצונית מאימת מות המרחפת תמיר לנגד עיניהם, המה יכולים להגיע אל תכלית יראה טהורה, יראה עילאה אשר עליה אמר הרה"ק בעל קדושת לוי: אין תענוג כתענוג התדבקות ביראה טהורה, שהוא מדרגת החסידים האמתיים, ושם בהררי הבעסקיד בקרב המערות והסלעים אשר התבודד הבעש"ט ז"ל. בא לידי מדה זו להיות מושל על כל יראה חיצונית ולהביאה תחת ממשלה ה' המושל בגבורתו עלים. עוד יסופר על הבעש"ט ז"ל, כי טרם התגלותו למד מלאכת הקודש מלאכת שו"ב עם כל הלכות ודקדוק ויהי לשר"ב בכפרים, וחדש אז את ההשחזה המכונה בשם „השחזה האוקרינית“, שהי' סכין של שחיטה מלוטש בעל פיסיות, ואז בעת ההוא שהי' שו"ב בא כפעם בפעם לבית הרב הגאון מ"ה צבי מרגליות האבד"ק יאלוזביץ, אביהם של האחים הגאונים המפורסמים מ"ה מאיר נעל שו"ת „מאיר נתיבים“, ומ"ה יצחק דוב זללה"ה, שהיו אחיכ מתלמידי הבעש"ט ז"ל, והם הכירו גדולתו עוד כשהיו צעירים לימים בבית אביהם הגאון והתדבקו אליו בכל לבבם ובכל נפשם.

בכהונת שו"ב לא השתמש כי אם במשך העת אשר ישב ניסו הרה"ק טוהרא"ג בקוסב, וכאשר העתיק דירתו משב להעיר בראדי אז נסע גם הוא עמו לבראדי ושמה החלה תקופה חדשה אשר קדנים מידה לנו להאיר לארץ ולדרים, ומנוגה זרחו זרח אור לישרים.

פרק ב.

בית מדרשו.

בעיר ואם בישראל בראדי, שם בין מעינות אדיות, חכמי קלוי בראדי, קבע הבעש"ט דירתו, ושם נתפרסם בתור, בעל שם טוב, טועל ישועות ועושה נפלאות. שם קבע בית מדרשו, להפיץ מעינות חכמתו בין אנשי סגולתו, יחידי סגולה ובני עליה אשר רכש לו בכח המוסך של הנביאים שהי' לו, ועל ידי תפלותיו בהתפשטות הגשמיות, לקח לבבם שבי לאהבה אותו ולדבקה בו והי' להם למורה דרך העבודה.

החבורה הקטנה שהיתה לאגודה אחת תחת נשיאותו של הבעש"ט נקראה בשם „חסידים“; מי קרא אותם בשם „חסידים“ אם הבעש"ט בעצמו נתן לבני מלגתו שם זה, או כי מצד התנהגותם בחסידות יחידה זכו לשם זה מכני העיר בראדי, לא נודע לנו, ובית מדרשו נקרא בשם בית מדרש לחסידים, ובזה יסד הבעש"ט בית מדרש בעד אלה בני עלי דרשי ה' והאמצים לעלות בהר ה'.

להורותם המסילה העולה למעלה להגיע למעלת חסידים ואנשי מעשה שהיו כימי חז"ל בעלי רוח הקודש ומחוללי נפלאות לקדש שם שמים ברכים. ולמען לעשות את קהלא קדישא הדין לחסיבה מיוחדת, כי יתפללו החסידים בנוסח מיוחד להם, לא בנוסח הרגיל בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכדי להטביע על כל הבאים בבריתו להיות מאגודתו חותם תכנית שהם מן המצוינים, מיחידי סגלה ובני עלי, הורה הלכה למעשה לשנות את נוסח התפלה מנוסח אשכנז לנוסח ספרד. הראוי רק להבאים בסדר ה'. [כאשר האריך הרחיב הדיבור בזה בשו"ת ח"ס חאו"ח בחשובה להנהיג מוהר"ם בעל ישמח משה זצ"ל].

אפשר לנו לצייר את הסערה שהתחוללה על ראשו בגלל הדבר הזה, כי אין יכלו גדולי הדור לעבור בשתיקה על דבר זה שמנהג עתיק וקדוש נרמס לעיניהם. מנהג אבותיהם מימי קדם שנכתב בספר חוקה בשלחן ערוך מתבטל ע"י חדשים מקרוב באו והמה ישימו יד לפה? וגם הבעש"ט בעצמו ידע כי התנגדותם נגר דבר זה הוא בצדק, וכי הוא נתן אצבע בין שיניהם, על כן הזהיר את קהל חסידיו, להזהר בכבוד מתנגדיו ולא יענו אותם דבר, וכה אמר להם: „אם יש להצדיקים הצננצים נחת רוח מזה שיקללו אותי, יערב להם ויבוסם להם“

וכאשר שלח הרב הגאון מ"ה חיים צאנזער ז"ל ראש לחכמי הקלויז את תלמידיו הרה"ק ר' משה אסטרער בע"ס ערוגת הבושם, כי יתהה על קנקנו; בשעת פסירתו, א"ל הבעש"ט, הנני גוזר עליך שכל אשר לא יוכשר בעיניך תספר לאדוניך לעשות לו נחת רוח, כי הלא הוא גדול וצדיק הדור מנשמת ר' יוחנן ומעודו לא שחק כסאמר ר' יוחנן אסור לאדם למלאות פיו שחוק בעולם הזה, ומי שיעשה לו נחת רוח להביאו לידי גיחוך יקנה לו עו"ב; ולאשר הוא שונא אותנו אולי כאשר תדבר עלי דופי תביאהו לידי שחוק לבדח דעתו, לכן חפצי בזה לעשות לו נחת רוח (ס' שמן הטוב אות ק"ג, ושם מביא פרשת גדולת הרה"ק ר' חיים צאנזער ז"ל).

הבעש"ט הי' רוחש אהבה וכבוד לגדולי הדורות האחרונים, ואמר: שכל החיבורים שנתגלו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברוח הקודש, וכיון שהוא ברוח הקודש הוא תורה, וגם בחיבורים האחרונים שלאחר המהרש"א יש בהם שהם ברוח הקודש ויש שהם שלא ברוח הקודש, אבל כיון שנתקבלו אצל בני ישראל ואפי' רק אצל חלק גדול מבני ישראל, הם ממשיכין כח רוח הקודש בהם. ועל מהרש"א הי' אומר, שאם העולם היו יודעים גדולתו של מהרש"א ומעלתו ברוח הקודש היו נושקים את קברו (*). על הטו"ז והש"ך הי' אומר, שהם היו הפוסקים האחרונים ואין לפסוק כנגדם דק להחמיר אבל לא להקל, אם לא בהפסד מרובה וכיו"ב שגם הם היו מסכימים להחיר בכה"ג, וכן יש לנהוג עם החיבורים שלאחר הטו"ז והש"ך שנתקבלו בתפוצות ישראל. השתדל תמיד להיות בשלום עם כל גדולי דורו הרבנים הגאונים. ובהודע לו כי הגאון בעל ס' שאגת ארי' הוא במדינתו, נודד

(*) פ"א שאל הבעש"ט כשאלת חלום על „חדש" בזמן הזה, והשיבו לו כן השמים כי אחר פסירת ה"ח, ציננו את הניהנם ארבעים יום מחמת שהי' צורך כזה לכבוד ה"ח, ובבוקר קם הבעש"ט והקרים להתפלל ובסעורת שחרית שלח להביא שבר סן החדש ושנתו, ואמר כראי ה"ח שמהיר לסמוך עליו. (זכרון טוב ע' כ"ד).

ממקומו ומעירו מינסק בסיבת המחלוקת שהי' לו עם הגאון בעל סדר הדורות, נודרו הבעש"ט להיות אצלו ולקיים בו שימוש תלמיד חכם. וכה נסע לזאלקאו לקיים מצות שימוש ת"ח בהגאון בע"ס תבואת שור. ומאור הי' נזרר בכבוד ת"ח. פ"א ראה הבעש"ט באחד שחילל שבת, אמר כיון שהראו לי זאת מן השמים, שמע מינה שיש בירי עון חילול שבת ופשפש כמעשיו ונזכר שיש בירו עון דשמע זילותא דצורבא מדרבנן ולא מיחה, והו חילול שבת דת"ח נקרא שבת.

את הרב הגאון מ"ה יחזקאל לנדא (בע"ס נודע ביהודא וצ"ח וכו'), שהי' אז בין חכמי הקלויז, הי' מכבד ומערץ מאוד, ואמר עליו שיש בו נשמה חרשה שעריין לא היתה בעולם, והיתה גנוזה במרום עד שבא הוא לעולם. וכתב לי הרב הגאון ר' יוסף לעווינסטיין ז"ל אבר"ק סעראצק, ששמע שפעם אחת נאבדו תיבה תכשיטין בבית מוהר"י לנדא ז"ל בבראדי והרבנית היתה ש"ב של הבעש"ט מצד הרא"ג קיטובר, ובכן הלכה אליו בבקשה שיתפלל שתוחזר לה האברה, ונעשה לה נס שהחזירו האבדה וספרה לבעלה הנודע ביהודא מהמופת שהי' לה מהבעש"ט ושחק ולא אמר דבר. (וע' בספרי מופת הדור רכ"ב ודפ"ח אודות הנובי ובעש"ט ז"ל).

וכה עלתה בידו לרכוש לו לאהבה את לב הגאון בע"ס פני יהושע ז"ל, שצוה לבתו אשת הרב ר' הירץ שחסע להבעש"ט שיתפלל בצדה שתפקד בזרע של קימא, ולא תגיד לו בת מי היא. ובבואה לפני הבעש"ט דרש ממנה סכום הגין, ואמר לה כי הוא יודע שהיא בתו של ה"פני יהושע", אבל להיותו בעל חוב ע"כ מבקש ממנה מעות, ונתנה לו ונפקדה. (ראה תולדות הפני יהושע ב"הפלט" שנה ג' ע' שער, וב"החסידות" לר"א מרקוס ע' צ"ה).

גם עם הרב הגאון הקדוש מוהרצ"ה הלוי איש הורויץ ז"ל האבד"ק טשארטקוב (אביהם של הגאונים הקדושים הרבי ר' שמעלקי מניקולשבורג והדר"ס בע"ס הפלאה והמקנה זל"ה"ה), כרת ברית אהבה (ראה אודותם בס' שמן הטוב אות צ"ח - ק').

הרה"ק מוה"ר יצחק מדראאביטש ז"ל, שישב אז באסטראה, התנגד על הבעש"ט כחושבו שהוא משתמש בתנא בשמות הקדושים וכאשר הגיד לו הבעש"ט שאינו משתמש בשמות הקדושים כי אם בשמו, "ישראל בן אליעזר" או "ישראל בן שרה", נעשה שלום ביניהם.

הבעש"ט הי' אומר, שנשמתו לא רצתה לבא לזה העולם מפני הנחשים השרפים שיש בכל דור שלא יוכל לקום מפניהם, עד שהבטיחוהו שיהי' לו ששים גבורים סביב לו לשומרו, והוא מצדו יעשה טוב וחסד לשונאיו כדי לסלק מעליו, עד כי רפתה רוחם ממנו; וכשח" נכון מוצאו הולך ואור עד נכון היום, כן הי' הבעש"ט הולך למעלה למעלה ודכים מקרוב ומרחוק באו אליו, בני עליי בעלי לב רגש ובעלי שאיפה רמה ונשאה להטהר ולהתקדש בקדושה עליונה עד שנקצבו אליו ששים גבורים, מגבורי ישראל.

על בית מדרשו של הבעש"ט, אפשר לומר עם דברי הגמרא (מנילה כ"ז) "בית גדול, מקום שגדלין בו תפלה, דכתיב (מלכים ב', ח') ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע, ואלישע דעביד ברחמי הוא רעביר". כן הי' בית מדרשו בית שמגדלין בו תפלה, וכל הגדולות שעשה בעש"ט

ברחמי הוא דעביר, עבודתו בשעת התפלה היתה מרעשת הלבבות, וכמו שנאמר (בשורע אריה סי' צ"ח) על החסידים הראשונים, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות השכל עד שהיו מגיעים למעלת הנבואה, כן יסופר על הבעש"ט, שהי' מתפלל בהתפעלות עד שהי' נופל בלא כח ולא נראו בו אותות חיים. ופי"א באחד המועדים כשהגיע השפץ לברכת הלל הלך ממקומו ופנה אל הבעש"ט שיקרא הוא את ההלל כדרכו, אבל הבעש"ט עמד על מקומו בהתפשטות הגשמיות, פניו היו בוערים, ועיניו בולטות כלי תנועה כמו נוסס, ויקרבו אליו שנים מחשובי תלמידיו ויקחוהו בידיהם ויוליכו אותו אל התיבה.

הוא הי' אומר: אם כי למדרגה זו של התפשטות הגשמיות אי אפשר לכל אדם להגיע, עכ"פ יראה האדם לדבק עצמו עם צדיקים שיודע בהם כי הגיעו למדרגה זו, צדיקים במלא מובן המלה, כלומר, צדיקים על שם, צדק, דהיינו שווי המשקל שבין הגוף והגשמה בידם, כמ"ש בספר, הפליאה להדבק עם צדיקים שעליהם אמרו חז"ל לא נברא העולם אלא להיות צוות לזה שנאמר סוף דבר הכל נשמע כו' כי זה כל האדם. (החסידות לר"א מרקוס ע' צ"ו).

בתפלתו הי' מאריך. ופי"א בערב שבת התפלל מנחה עם גיסו הרה"ק מהרא"ג קיטובר, ונמר רא"ג את תפלתו העביר את הסדרה שנים מקרא וא' תרגום והבעש"ט עורגו עומד בתפלתו. בעבודה שבלב זו תפלה, בה ראה חזות הכל, ע"י התפלה יגיע האדם להיות רבוק עם השי"ת, ע"י התפלה ישיג כל מאויי נפשו בצרכי החיים, בני חייה ומזוני וכו'; ובכל כחו הי' עובר להעביר ולבטל את המנהג שנהגו אז להשתמש בקמיעות לכל צרכי הגוף וחיי שעה, ולהראות כי כמו אלישע הנביא כל מה רעביר ברחמי הוא דעביר, כן צריכים גם כעת רק לאפוש ברחמים ככה התפלה, וכל מה שעשה לא עשה רק בכח התפלה; אמנם לאשר כי כבר נהגו העם להשתמש בקמיעות ולא הי' באפשר להזיז את העם ממנהגו בפעם אחת, על כן נאלץ גם הוא לפעמים להשתמש בקמיעות, אבל בקמיעות של הבעש"ט לא נמצא בהם שמות הקדושים כ"א שמו, ישראל בן אליעזר או, ישראל בן שרה, והראה גם ע"י קמיעותיו שאין צריכים לשמש בקמיעות ולשמש בתגא, כי, אם יגיע האדם למדרגת צדיק אזי יקוים בו מ"ש (איוב כ"ב, כ"ח) ותגור אומר ויקם לך, כפי אשר קבלו חז"ל פירוש הדברים כפשוטם (ע' כ"מ ק"ו ע"א). כן גם היו נוהגים המקובלים בימיו לעשות, שאלות חלום ע"י השבעות, והבעש"ט העביר דבר זה מן הארץ, והורה להם כח התפלה, ושצריכים לעשות הכל ברחמים ותחנונים כמו שעשה אלישע, ולקיים תמים תהי' עם ד' אלקיך! א)

בכרי להשיב את העבודה שבלב זו תפלה עם כל תקוני העבודה, חזר יסד את תקנת עזרא לטבול במקוה קודם התפלה ואפילו בשבת, שבימיו כמעט שנשתכחה תקנת עזרא בקרב המון בני ישראל, והיו אנשים שהיו מתפארים בזה שלא עלה על בשרם טיפת מי מקוה מימיהם; ולא על טבילת עזרא לבד שקד, כי אם גם

א) כיפה תואר ע"י פדרס רבה כפ' ויצא בפסוק ויהלום האריך שם בענין החלום ושאלת חלום. וכחכ שהוא הכיר למקובלים שהיו שואלים שאלת חלום ע"י השבעות באנשים שונים הוא הי' ירא לקבל מהם שלא להשתמש בתגא.

על הטבילה לתפלה ככלל הוזהיר, בכדי שתהא עבודת התפלה שהיא במקומו קרבנות, עם כל פרטי מכשירי עבודה, שהיו הכהנים טובלים לעבודתם (ג), ואמר רמז על זה כדרך אסמכתא על קרא דחבקוק (ג' י"ב) בזעם תצעד ארץ. זע"ם ראשי תיבות 'זביחה עירובין' מקוה. שלשה דברים הללו הנם חשובים שבהם תצעד ארץ בגלות החל הזה. זביחה, הוא הראש וראשון לשמירה ממאכלות אסורות ע"י שחיטה כשרה בכל דקרוקי. עירובין, הוא הסייג לשמירת שבת; ושמירת שבת, היא הגורמת שמירת ישראל מטמיעה והתבוללות. מקוה, מקור הטהרה לטהרת משפחה, ולטהרת הלב במימי הדעת מכל מדות רעות ואכזריות (ראה רמב"ם סוף הל' מקואות), ולטהרת המחשבה לעבודה שבלב זו תפלה, ולקדושת האברים.

ולשלימות "סדר העבודה", עמד הבעש"ט ותיקן דבר חדש שלא היה לפניו והוא, שלאחר התפלה היה מסב עם תלמידיו אל שלחנו, זה השלחן אשר לפני ה', כמאמרם ז"ל (חגיגה כ"ז), שלחנו של אדם מכפר כזבחה (פירש"י משום הכנסת אורחים על שלחנו) שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. ועליו השלים סדר העבודה, דבר יום ביומו ומדי שבת בשבתו, ומדי חודש בחודשו ובכל מועדי ה', כעין שהיו הכהנים אוכלים במקדש את הקדשים אשר משלחן גבוה קזכו, וכאשר כן היה בשעת היתר הבמות בימי שמואל, כמ"ש: כי הוא יברך את הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים (שמואל א' ט'). וכן צותה התורה במעשר שני: ואכלת לפני ה' אלהיך כמקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר רגנך כו' למען תלמד ליראה את ד"א כל הימים (דברים י"ד, כ"ג). ונע' בספרי שם ובתוס' במס' בי"ב דף כ"ב ע"א. ועל כן למען יהיה זה השלחן אשר לפני הצדיק כדוגמת אכילת קדשים הנהיג ג"כ את אכילת השיריים כעין מ"ש כמנחות, והנותר מן המנחה אהרן ובניו יאכלוהו ובמדרש רבה נאמר על זה, שכח הוא לכני אהרן שיאכלו שיריים של מלך. אחד מן החסידים הראשונים, מוהר"י אור זרוע ז"ל, כתב בזה"ל: ש"צ היורד לפני התיבה ואינו מבין עיקר התפלה וסודותיה ותעלומיה, על זה נאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, פירוש כשביל אשמת העם שמינו ש"צ שאינו הגון, אוי לכומכים עליו כתפלתו, ואוי לשליח צבור שהוא גורם שלא תעלה תפלתם למעלה, לפי שהוא לנו במקום כהן גדול בזמן הזה שהוא מכפר על העם, ושנינו בשעה שהכהן מתחיל לכונן הדברים ולהקריב הקרבנות כל העם בשמחה ובהילה כו', נמצא שעל ידי הכהן מתברכים עלינו ותחתונים, כעין דוגמא זו למטה אם הש"צ הוא הגון וראוי ויודע עיקר הדברים אשריו ואשריו שולחיו.

כדורו של הבעש"ט נשמע קול רעש גדול על עין הדור בזה, שהעמידו שלוחי צבור שאינם מהוגנים, ורבנו הגאון בע"ס "תכונת שור" יתן קולו קול עוז על זה (ראה בספרו בכור שור למס' תענית) ובס' קב הישר, והריעבי"ק בסידור בית יעקב קודם, הודו". מביא חץ שנון בלב החזנים ואומר זבי"ח רשעים חועבה. שולחיו.

ב) בסדרת מן השמים סי' ה' ששאל שאלה זו מן השמים אם צריך טבילה לתפלה וכו' והשיבו: ועברתם את ה' אלקיכם זו תפלה, ואפשר שפא ומקריב קרבן ו... ואחר זה הטיבו שמענו מאחורי הפרגוד לטהר כל ישראל יחד אי אפשר אך אם יטהרו שלוחי צבור בכ"ס יטהרו את ביאת הנואל כו'...

זב"ח ר"ת יחזן 'באס' ויונגער וכיו"ב הרכה. עמד הבעש"ט והעביר את החזנים מבית מדרשו ומכל בתי תפלות אשר לחסידיו כורתי בריתו עלי זב"ח, לבל ינגנו עוד החזן ומשורריו, אבל אך כל הקהל הקודש יחדיו זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו, עם ש"צ הגון היודע עקרי כוונת התפלה הראויות לעבודה זו. אם כי הבעש"ט אהב מאוד את הנגינה והי' מתענג על הזמירות והנגונים של מטיבי גן כנודע, וכאשר מובא בספר דגל מחנה אפרים מנכדו הרה"ק ז"ל, ובוואליניא ערש החסידות הבעש"טנית עם הזמרה והנגינה ועליצת הנפש, נתרחבה ונתפתחה הנגינה שמה, אמנם הראה הבעש"ט כי דבר אין לזה עם התפלה ועם השי"צ העומד לערוך את עבודת ה', ובעת אשר יעמוד השי"צ בתפלה אין לו לעשות את בית ה' לבית משחק והיכל העונג ושעשופים. ובגלל הדבר הזה נאלץ הוא עם קהל חסידיו לעשות לו בית מדרש בפני עצמו להנהיג שם סדר העבודה כפי רוחו וחסכו סבלי להיות תלוי ברצת הקהל ושאיפת הצבור שכבר העמידו ש"צים, עמי ארצים, שאין רוח חכמים ורוח חסידים נוחה מהם.

פרק ג.

הנסיעות.

לפי שהי' להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עמהם, הי' להם זילך... ויחזרו בכל עיירות ישראל... וילמדו את ישראל דרך ארץ כרי שיתקדש שמו של הקב"ה בעולמו... (תדב"א רבה פי"א).

מאמר זה קיים הבעש"ט ז"ל זילך למסעיו להפיץ מעינות חכמתו ולקדש שם שמים ברבים, ובכל מקום אשר דרכה כף רגלו השאיר רושם אדיר וחזק, זאנשי המקומות ההם ספרו נפלאותיו לבניהם ולבני בניהם אחריהם עד היום הזה, ילדוגמא נביא כזה מעט מהם:

בהיותו כדרך מסעיו בקולימא, היו אז שמה שתי משפחות, אחת בשם קאפילעטיס שממנה יצא הרה"ק מוהר"ם מענדלי מקאסיב ז"ל, והשנית בשם קונטשיס ע"ש הרבנית מ' קונה ע"ה, והי' בהם איש מפורסם שחלק על הבעש"ט ובליל ש"ק ישב עם אשתו ודברו ליצנות על הבעש"ט ומעשיותיו, כבקר כשהלך הבעש"ט ז"ל מן המקוה מצא את האיש הדובר עומד על פתח ביתו אמר לו הבעש"ט הבי כה מתנהג יהודי כשר בליל ש"ק בליצנות ולה"ר? השיב האיש מי סיפר לכם הדבר הזה הכי מלאכים מספורים לה"ר לכבודו? השיב לו הבעש"ט, כן הדבר ע"י רכילות ולה"ר נברא מלאך שהוא מודיע ממה נברא (וזכרון לראשונים רבני העיר קולימא).

פ"א בהיות הבעש"ט ז"ל בקולימא הי' שם בעה"ב שנחלה מאוד ר"ל והי' סמוך לנסיסה, אמר הביאו בסאות עבור האושפיזין ונעשה רעש בעיר כי פלוני החולה הוא מהצדיקים הנסתרים, הבעש"ט בשומעו חמה על זה שלא הי' לו ידיעה מאותו צדיק נסתר והתעצם בתפלה שיתרפא ויחי, וכן הי' והוסב לו להחולה, יילך הבעש"ט לבקרו ושאל אותו האם באמת ראה את האושפיזין? והודה כי כ"ז הי' עצת היצר לשובת הבנות שמשארגה יחומות עניות ומי ישתדך עמהן, ע"כ

היתה עצתו לעשות כן כדי שיחשכו לצדיק נסתר ורבים יבקשו לשאת אותו בלא נדוניה. או אמר הבעש"ט לתלמידיו ראו איך צריכים ללחום עם היצה"ר עד זיכולא בתרייתא (שם). ואמנם כן ספרו תלמידיו שבשעת פטירתו של הבעש"ט שמעו ממנו ברגעיו האחרונים המלים: אל תבואני דגל גאווה.

בחיות הבעש"ט בעיר בטשטוש וראה בתוך כנופיא של ילדים את הילד משולם בה"ר שמשון, עמד הבעש"ט והביט עליו ושאל בן מי זה העלם? ויגידו לו כי הוא ב"ר שמשון ונכד להגאון ר' פישל אבר"ק קאלימא, אמר הבעש"ט נשמת זה העלם הוא מן הנשמות החדשות^ג ולאילנא רברבא יתעכד. והוא הי' הגאון הנורא מו"ה ר' משולם איגרא ז"ל אבר"ק סיסמניץ, ופרעסבורג ושם מנ"כ. (תולדות וקורות ימי חייו בס', גרם המעלות^ה לידירי הרב ר' שכן קנעביל נ"ו).

פ"א בא הבעש"ט אל הגה"ק מו"ה יצחק שור אבר"ק גוואזריץ ז"ל בעת שבא מהמקוה, וימהר הבעש"ט ויקח קיתון מים ואמר, הנני מוכן ומזומן לקיים מצות שמוש ת"ח, ויצק המים על ידו ונתן לו מספחת לנגב את ידיו, אח"כ נתן לו שלום והחזיר לו שלום. והבעש"ט לקח ברכת פרידה ויסע לדרוכו.

שוב פ"א בא הבעש"ט אליו ואמר לו בזה"ל: רבי איציקל גוואזריצער, אל"י הנביא שלחני להודיעך כי בלילה יבא אליך. ויענהו: אין לי חפץ בו ולא בך הנני לומר תורה לשמה ותלילה לי לבטל מלמדה גם שעה קלה^ו (בהקדמת לספרו שו"ת „כת שור“).

הרב הגאון חכם הכולל מו"ה אהרן שמואל הכהן אבר"ק אוסטרדה, בספרו „ירם ראש" מביא, ממה שסיפר לו חותנו הגאון ר' יוסף יואל אבר"ק סטעפאן, שפ"א נסע עם הבעש"ט לליתו ונסעו דרך היער והיו האילנות מקשקשין בטרפיהן וצפרים מצפצפות וצוה הבעש"ט שתעמוד הפגלה ושמע הצפצוף והקשקוש ואמר, שאומרים לו ששכחו דבר חפץ הנחוצך לו בעיר, וכמעט קצת חרה להרב מסטעפאן שהדבר הי' רחוק בעיניו שבדורות הללו ימצא מי שידוע שיחות דקלים ועופות, אבל לבסוף נמצא שכן הי' ששכחו חפץ נחוצך (מוכרת לגדולי אוסטרדה צד נ"ו). ובס' מבשר טוב מאמר^ז הרב מו"ה גדשון ז"ל בפ' פנחס מביא מפי השמועה, שהבעש"ט נסע לדרוכו וכאשר נטו צללי ערב נסע ללון בכפר במלון ולקח לו שמה חדר מיוחד לו ולאנשיה, בערב באו שמה מחותנים עם חתן וכלה וחגגו שם שמחת נשואין, למחרת כאשר יצאו המחותנים והחתן והכלה לנסוע לדרכם והבעש"ט עמד אז מבחוק, ראו כי עמדה צפור הרוחמה על האילן וצפצפה,

ג) על אודות הנשמות החדשות ע' דיקנטי פ' וישב ושם מביא, שהחסיד מהר"ר בן הראב"ד ז"ל הי' סכיד בנשמות ובפני הארם הכיר אם הוא מן הנשמות החדשות או לא. וע' סצרה לחכמה פרק י"ג ובסם הגדולים מערכת א' הראב"ד השני, ובספרי מופת הדור בסוף הס' בשם הבעש"ט שאמר גם על הנובוי ז"ל שיש לו נשמה חדשה. — וסח לי זקן א' בסמאניסלב שהוא שפע מזקן א"ר ששמע מפי הגאון ר' נחמן אבר"ק קולימא שהי' תלמידיו הבעש"ט ז"ל, כי בעת שהגאון ר' משולם מסיסמניץ ז"ל סבל הרבה צער מהחסידים שבעירו וע"כ עזב העיר מסיסמניץ וקיבל את הרבנות דק' פרעסבורג, בא הבעש"ט ז"ל בחלום אל הגאון ר' נחמן הנ"ל ואמר לו: לא הי' כראי לברוא את החסידות אם החסידים מצעדים לרבי משולם מסיסמניץ

ויפן הבעשׂים אל אנשיו ויאמר להם, הרוחמה אומרת כעת, לאלה תחלק הארץ והם לא ידעו מירוש הדברים, אחרי עידן ועידנין והווג כבר היו להם בנים ובנות וזכו לראות גם בני בנים, עלה בדעת האיש לעזוב את הכל וליסע לאהיק אבל אשתו זאת לא הסכימה לזה והלכו לדת ונפסק הדת שיחלקו בנכסיהון בשוה והיא תקבל גט פטורין ותשאר בחרל, והוא יסע לאהיק — אז הבינו מה שאמר הבעשׂים ז"ל ביום שמתם כי הרוחמה צועקת, לאלה תחלק הארץ, הארץ הקדושה גרמה לאלה שיתחלקו והוא נסע שמה והיא נשארה בזו"ל ה'.

פ"א נסע עם תלמידיו והוכרחו ללון ביער, אמרו התלמידים בברחנותא, נראה את הסעודה אשר יעשה לנו הרב, ויען להם הבעשׂים למחר אכרה לכם איה"ש כרה גדולה מכל מיני מטעמים. למחר באו לעיר ונתאכסנו בבית פתח אחד שעשה ביום ההוא סעודה גדולה לכבוד אורחו החביב, הוא זורו רב גדול בעיר גדולה אשר לא ראהו ימים רבים, אחרי התפלה ישבו הקרואים אל השלחן והבעשׂים ז"ל עודנו עומד בירכתי החדר ומתפלל, וישאל הרב האורח את בעה"ב מי זה האיש המאריך בתפלתו? ויענהו שהוא בעשׂים מבעלי שמת ולא החשיבו כלל בדבריו, ותלמידי הבעשׂים לא הומנו אל השלחן. כשסיים הבעשׂים את תפלתו, נגש אל הרב ויגל לו בסתר שהוא יודע כי בכל פעם שהוא קורא ק"ש עומד גברו שתי וערב, הרב כחש ולא רצה להודות שכן הוא, אולם הבעשׂים הוכיח לו אמיתת הדבר כי גילה לו שלא נסתר ממנו גם הדבר הזה כי הרב כבר התענה על זה פ"ד תעניחים ולא נענה. אז הודה הרב ונכנס עמו לחדר מיוחד ובכה לפניו לתת לו תיקון לזה, והבעשׂים הרגיע את רוחו, כי אם לא יהרהר אחרי הצדיקים הגדולים לא יאונה לו עוד כל רע. אז נקרא הבעשׂים ותלמידיו אל הסעודה והי' להם כרה גדולה, הרב בדק את התרופה הועילה ומאו הי' מצעריצי הבעשׂים ותלמידיו.

ויסופר שפ"א הגיד הבעשׂים לאדם אחד ששאלו על אודות בנו אנה הוא? ואם הוא עוד בחיים? והבעשׂים השיב לו כי הוא חי, וכי הוא במקום פלוני, ואחר זמן נתאמתו דברי הבעשׂים וישאלהו השואל מאין ידע הכל בה בדיוק? אמר לו הבעשׂים: שוטה! הלא אור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית הי' אדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא היכן גנוז, בתורה, ולכן כשאני פותח את ספר הזוהר אני רואה מסוף העולם ועד סופו. ובספר דגל מחנה אפרים פ' בראשית מביא דברי זקנו הבעשׂים, שהשיית גנוז בתורה ומסיים:

ד' ע' בשל"ה חלק תורה שכתב פ' נח מקונטרס אר"י ז"ל, על ענין שיחת עופות ובפירוש פ"ט ב' עוף השמים יוליד את הקול כו'. וע' בספר הכרית חלק ב' מאמר י"א פרק ה', לא שוה — אגשות — יודעים אלא שהארם הקדוש מבין ומביט בהם והוא יודע כדוה"ק רפויים, זה הענף שהי' אצל ר' יוחנן בן זכאי שאיתא בספ' סוכה דף כ"ח. ואמנב יש ענין חכמת המיד המחבר בריק"א רבה פ"ב סי' ב', כי עוף השמים יוליד את הקול זה השייר ע' סגנת כהנא, ובפולבר רבה פ"ט סי' ג', ובטעו"ך ערך פייר, וע' גימין מ"ה בעובדא דר' עילש, זכסוטה פ"ז במשנה פ' שיקינא לאשתו אפי' שמע מעוף המורת... וע' בס' נשמת חיים לר' נשמה בן ישראל מאמר ג' פרק כ"ב.

„כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות מה שכתב לדריז המגזר ר' גרשון קיטובער ז"ל לארץ הקדושה שראה אותו בחזק לארץ בשבת, והשיב לו דריז באגרת שבאותו שבת הי' מיהל כבריה שהי' בחו"ל וכהנה אשר קצרה היריעה כהכיל אשר הסתכל ממיז מסוף העולם ועד סופו והכל הי' עי' אותו האור שננזו בתורה".

פ"א הי' הבעש"ט בעיר באד, הלך על קברו של הרה"ק ר' נחמן מבאר, וכשחזר הבעש"ט אבר שמצא אותו בהיכל זקנו בעל הלבושים ונתן הבעש"ט סימן לדבריו שראה אותו שהי' לו יבלת בלחי אחת וזכרון לראשונים רבני קולימ'א. כה הראה הבעש"ט בלכתו למסעיו גדולות ונסלא ת ברוח הקודש להניד להם עתידות שנחיימו במילואם, והי' מניד לאנשיכ דבים את חטאתם לכל פשעיהם. נכאשר עשו חו"ל כמ"ש במס' תענית ר"פ סדר תענית, הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושים ומירשו בתוכי בשם ר"ח שמגלה להם סגרי מעשיהם, וע' כמעדני יו"ט ברכות פ"ב את ו', ובא"י רבה אריה סי' ק"א, שהיודע ברוה"ק מכיר מה שבלב אדם, וע' בס' נועם אלימלך פ' בהעלותך. וכה הראה הבעש"ט ז"ל שגם בזמן הזה אפשר לעשות גדולות ונפלאות כמו שעשו חו"ל, אם ינסו את הדבר הזה לחיות חיים קדושים וטהורים בביקת, ויזכרו נפסם על קדושה השם כמוהם, ועי' העלי' ממדרגה לכדרגה כדרך שהורה ר' פנחס בן יאיר, כזהירות וזריות עד לרוח הקדוש ותחיית הכתים; וכה עשו היהודים ובני עלי' שבהלמידיו והנסיון עליה יפה זכו לדבריו הרבה ונתקדש שכ שמים על ידם ברבים. ונע' ברמב"ם בנשבותיו, פאר הדור" במרקי הצלחה מ"ש שם על הדבקות, ויבט בעזרות כמו בעובריכ".

פרק ד'

בית היוצר.

אחרי אשר רכש לו אוהבים, ותלמידים חברים מקשיבים הדולים ומשקים מתורתו לצמאים לדבר ה', אז אמר לתור לו מקום מנוחה, להשתקע כאחה העיריות. העיר שעלתה בבחירתו היתה העיר מעזיבון, מדוע בחר בה? אמרו אז, שמן השמים הראו לו לדור בנעמרוב או במעזיבון ובחר בזו מפני ששכיחים שם דגים ויקל לו להשיגם לכבוד שבת (זכרון טוב). בעזיבון לא הי' לו התנגדות מצד הרב דמתא, כי הרב הגאון ר' דוב בער ראטפורט נכד הגאון ר' חיים כהן ז"ל התהלך עמו בשלום ונהג בו כבוד גדול. ובשורת מים חיים נמצאה סאלה להגאון ר' מאיר בן הגאון ר' יעקב עמדין. ז"ל והבעש"ט מעיד על כותבה וחוחם, נאם ישראל בע"ש מטלוסט. ועי' משיב הגאון הנ"ל בדברים האלה: „אלוף ביהודא ובישראל עושה חיל קטן ונדול שם הוא ככצא מזור והרף לגבר אין איל, גדול הוא בששך ושם לו ברקת ונבר בכלא גיה הרב המופלא המפורסם בשם טוב מריה ישראל נ"י...“

בתחלת התישבותו במעזיבון הי' שוכר דירתו כאחרים, ואולם הרבניה קצצה מעיסתה וקבצה יד על יד ובנתה לו בית כלי ידיעתו, פ"א עבר עם תלמידיו

במקום אשר שם ביתו ונילו לו כי הבית החדש שהוא רואה שלו הוא אשר בנתה אשתו, אמר ע"ד צחות, בית והון נדלת אבות, ומה — אם השי"ת רוצה שיהי לאיש בית גם אם אין לו נחלת אבות, אזי כומין לו — אשה משכלת.

שם נתחתן עם בעה"ב אחד ויקח את בנו הר' יחיאל לחתן לו עבור בתו היחידה מרת אדיל בערך שנת תצ"ה; ובשנים הללו קודם שנת ת"ק נולד לו בנו יחידו הרה"ק מו"ה צבי ז"ל (שנפטר בשנת תקס"ה).

ביתו הי' פתוח לרוחה, וכל אשר הי' לו פור נתן לאכילונים, ומעולם לא לן אצ"ו שום סכום מעות רק הי' מחלק הכל לעניים טרם עלה על משכבו. פ"א הלך עם בנו יחידו שהי' עדיין קטן ורך בשנים לקבל פני הרב מרא ראתיא וראה שם כלי כסף הרבה, כחזירתו אמר לבנו, אתה בודאי תקנא להרב שיש לו כלי כסף הרבה, דע לך אלו הי' לאביך מעות על כלי כסף הי' מסוד אותם לצוקה לפרנס בהם עניים.

וכן הי' אבי יתומים. פ"א גידל יתומה בתוך ביתו ושידכה עם יתום א' שגזירא אצל תלמידו הרה"ק ר' זאב קיצעס ז"ל ופסק לה נדוניה מאתים והביב. כשהגיע יום החופה ועדיין לא סילק את הנדן לא רצה הרב ר' זאב קיצעס לילך אל התופה ואמר אל הבעש"ט, כי הוא הלא צריך להחזיק הזוג על שלהנו ללידי עם החתן תורה ואם אין קמח אין תורה, והשי"ת הזמין להבעש"ט את דם בדרך גם וסילק את הנדן ונכנסו לחופה.

אהבת ישראל היתה תקועה בלבו: לאהוב את כל אדם מישראל כנפשו. פ"א ראה לתלמידו שנשק לבנו, א"ל דע כי אני אוהב לכל אדם מישראל יותר הרבה מכה שאתה אוהב את בנך ואעפ"י איני נושק אותי. הבעש"ט הי' אומר ואהבת לרעך כמוך כמו שאתה אוהב את עצמך אף כי תדע את כל נגזרותיך וחסרונותיך הרבים, ואהבת ישראל במדה זו, היתה לאבן-השואבת המושכת למשך אליו את הצבור העברי. כמים פנים לפניו כן לב האדם לאדם, אם האדם אוהב את הבריות גם הבריות יאהבו אותו, וע"כ כשם שהיתה אהבתו לישראל בוגרת בקרבן, כן הלהיבה האהבה את לבב המון בני ישראל לאהבה אותו ולדבקה בו. והי' כעורב עם הצבור ומשוחח עמהם בשוק וברחוב, והי' מספר להם סיפורים אשר בתוכם הי' רצון לימודים במסור ודיא, ואמר שבאופן זה אפשר לקחת את לב המון בני ישראל שבי ולהכניסם תחת כנפי השכינה. משל למלך ששלח את בנו יחידו למרחקים כדי- שיהי לו אח"כ יותר תענוג וברבות הימים נשכחו מבן המלך כל תענוגי אביו, ושלח אחריו ולא רצה לחזור... עד שנשלח לו שר חכם מה עשה שינה כסותו ולשונו כדוגמתו של הבן ונתקרב אליו והשיבו אל אביו -- וזהו התלבשות התורה בסיפורים גשמיים... (דגל מחנה אפרים פ' וישב). באהבתו לישראל לא הי' יכול לסבול את המוכיחים כי יגידו לעמו פשעם ולביה יעקב חטאתם. ופ"א שבת הבעש"ט בעיר אליק והתאכסן אצל פרנס ההודו, לעת המנחה הלך בעה"ב לשמוע דרשת אחד הדרשני-הנוסע, וביניהם באו אנשיכ מן הדרשה והבעש"ט שאל אותם מה חידש הדרשן וספרו לו תוכחתו, ורגז הבעש"ט ואמר כי הוא מלשין על ישראל ושלח לקרוא את הבעה"ב, והגבאי גילה לכמה אנשים כי הבעש"ט כועס על הדרשן והיו השולצים נשמטים אחד אהה, למחר בא הדרשן אל הבעש"ט והודיע מדוע כועס הבעש"ט עליו עמד הבעש"ט ממקומו

ובכה ואמר: אתה תדבר דברים קשים על בני ישראל, דע כי איש מישראל חמור בכל היום ביומא דשוקא ולעת ערב יחרד מן יעבוד, זמן מנחה והולך לבהכניס להתפלל ואינו יודע מה שמתפלל, בכ"ז מלאכים שרמים ואופנים מזדעזעין לקול דבריו.

הבעש"ט ז"ל הי' אומר: אדם מישראל עוסק במשא ומתן עפ"י דתה"ק הרי הוא עוסק בתורת המחליף פרה בחמור בפורעל ומעשהו, ובסוגיא דמשיכה קונה או מעות קונות, ובשמעתקא דהשותפין וכיו"ב מסוגיות אשר בדיני ממונות יסודם. ומה לי אם תי' יושב בכהמ"ד ועוסק בסוגיות הללו או עומד בשוק ועוסק בהן הלכה למעשה, ועל כגון דא אמרו חז"ל טוב תורה עם דרך ארץ. שתהי' התורה פתח דעם די"א והמשא ומתן.

מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל? כפירוש חז"ל הירוע, הי' להבעש"ט לשיטה קבועה, הוא ראה גם בעפר יעקב במעשיו הגשמיים קדושה ואצילות, את המנהגים הנהוגים בישראל גם במאכל ומשתה, כמו המאכלים המיוחדים לשי"ק, והמאכלים המיוחדים לכל מועד חמנים ידועים הנהוגים בכל תפוצות ישראל, הראה כי פרומזים בהם ענינים רמים ונשאים, והוא נייער אותם מעפרם ושטם פיהם לבושם הגשמי, והראה בהם את הניצוץ הקדוש הצפון בהם, ואיך מנהג ישראל הוא תורה.

לא הביט אן ביעקב ולא ראה עמל בישראל, האדם הוא כראי מליטש, את המומים והנגעים שהוא רואה אצל אחרים, נגעו עצמו הוא רואה, ובכן מה יך לבקר ולחפש חסאי זולתך, ולא נגעו עצמך.

פ"א אמר הבעש"ט ז"ל: האמינו לי כי ישנם צדיקים השומעים בכל יום אלכות חרשות מפי הקב"ה בעצמו, ובכל זאת אינם בטוחים בעצמם, כי אם ח"ו יסיחו דעתם אף רגע א' יוכלו להיות בטופלים עד עומקא דתהום רבה, ומה יאמרו עוד אזובי קיר".

על כלל ישראל, החזיק בשיטת ר"א הגדול האומר: בית ישראל שהם כרמו של הקב"ה אל תציץ בו, ואם הצצת בו אל תרד לתוכו, ואם ירדת לתוכן אל תהנה ממנו ואם נהנית ממנו אל תאכל מפירותיו, ואם הצצת וירדת ונהנית זאכלת מפירותיו... (תדב"א רבה פ"ז). ובכן אמר הבעש"ט ז"ל האיש הנהנה מכלל ישראל יראה אך את הטוב שבהם, ומליץ טוב על ישראל, ולא להציץ בהם בעין בקורת לבקר אתרי מומים שבהם, קודש ישראל לה' כל אוכליו יאשם. ישראל קדושים הם, וחביבים ישראל שנקראים בנים למקום ואין אביהם שבשמים אע"פ כי יוציאו שם רע על בניו וראה ה"חסידות" ע' ק"ג ובאהבתו לישראל ירד מן התר אל העם, להתעסק עמהם בצרכי נפשם, יצאלות הצרכים הגשמיים מחיי שעה, והשתמש בסגולות ורפואות למלאות שאלתם ובקשתם של ההמון כפי שנהגו הם או בזמנו, עם כי עיקר היתה אצלו העמלה כאמור למעלה.

והוא ז"ל הנהיג מנהג חדש, כי כל מבקשי פניו תבאים עם שאלות צרכיהם וזכשותיהם לפניו, יעריכו הבקשות בקורטל. מאין לקח הבעש"ט ז"ל מנהג זה, זכן מנהג השני שהנהיג כי כל איש אשר יבוא לפניו ולצדיקי הדור, ירשום שמו ושם בני ביתו וכקשתי כפתקא; ופן יתן פרוזן נפש לכפר על נפשותיהם. המקור

לזה, שמעתי מחסירי קשישאי, הוא ברמב"ן (פ' במדבר פסוק מ"ה), וז"ל: ועוד כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו קדוש ה', והוא נודע להם בשמו, יהי' לו בדבר זה זכות ותיים כי בא בסוד ה' ובכתב בני ישראל, וזכות הרבים במספרם, וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה, יבקשו עליהם רחמים ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ולא ימעט מספרכם, והשקלים כופר על נפשותיכם".

ואם כי המנהג לתת מתנה להנביא שנוי בנביאים, אצל שאול כבואו בפעם ראשונה לפני שמואל על אודות האתונות (שמואל א', ט'). ואצל אחיה השלוני (שלימים א' י"ד). ומשולש בכתובים בדרך רמז: ויחי ויתן לו מזהב שבא ויתפלל בעדו תמיד כל היום יכרכנהו (תהלים ע"ב). אבל לרשום שמו ובקשתו בפתקא לא נשנה בשום מקום, עד שבא הבעש"ט ז"ל וחזר ויסדו.

מנהגי הבעש"ט לא נכתבו לזכרון בספר, ובכן לא נשתמרו וברבות הימים נשכחו, ובכתבי הבעש"ט שנתגלו אחרי המלחמה מ"לחמת החבל", נדפס מכתב מנכדו הרה"ק בע"ס, "דגל מחנה אפרים" לאחיו הרה"ק מוהר"ב ממעזיבו, בזה"ל: ב"ה יום ד' עקב תקל"ב לפ"ק, לאחי היקר הרב הקדוש וטהור צי"ע מופת הדור זכו מ"ה ברוך יחי, אם זוכר אתה מנהגו של אא"ז הבעש"ט ז"ל שכל הסליחות טיים א' עד גמירא אמרם בלילה בחצות לא באשמורת, אבל כמדומה לי שרק מיום הראשון ולזכור בריח, ולייג מדות, וצי"ג רק אותן לבר הקפיד לומר בצבור זכמדומה לי שהקפיד אחר כל הד' סליחות לחלק לאנ"ש לעקיה עם מעד מידו הקדושה ליריהם הק' אם זוכר אתה תכתוב לי ועי"ז יתברר לי ענין נכבד מאוד שאודיעך ותהנה, דברי אחיך דושי"ת מקוה לישועת השי"ת הקרובה לבוא במהרה, משה חיים אפרים בהה"ק מ' יחיאל מיכל נכד הבעש"ט ז"ל מו"ק רק' הנ"ל".

והדבר ילא איך במז' זמן קצר כזה כפסירת הבעש"ט כבר נשכחו מנהגיו עם מנכדו הרה"ק בע"ס, "דגל מחנה אפרים", מוכן מאליו שהרה"ק הרגל מ"א לא נהג מנהג הבעש"ט רק אמר סליחות ביחד עם הצבור כאשמורת' הבוקר, וכן גם תלמידי הבעש"ט ז"ל כנראה לא שמרו את מנהגי הבעש"ט וכל אחד ואחד היו צוהג מנהגים כפי רוחם ובינתם בחזרת הח"ן ושרשי החסידות.

וגם על המאכל של הבעש"ט המסורתי בפי החסידים, לאכול מנחת פתים פארפעל) בליל ש"ק לקניח סעודה, ה" הרה"ק הרבי ד' אליעזר זצ"ל מדזיקוב, אומר בדרך הלצה: מאכל זה ה" הבעש"ט אוכל לכבוד ש"ק בעניותו, שלא ה" בכוח לכבוד ולענג את השבת בתרגולים מפוטמים ובמערנים, אכל בעתירותו ה" מענג את השבת במיני מגדים ומיני מטעמים לקניח סעודה. שיחת חולין זו תורה לנו כי לא היתה, מסורה זו חשובה בעיניו, כי ידע שכלל לא נשתמרו מנהגי הבעש"ט ז"ל, והצדיקים תלמידיו ותלמידי תלמידיו, בחרו להם ד' כים חדשים ומנהגים חדשים.

בה ה" בית היוצר לחסידות, בית הפתוח לרווחה לכל מבקש ה', ולכל פרינפש ושבורי לב; לכל מבקשי ד'. ה" הבית בית ועד לחכמים ובית מדרש לתלמידים, לאשר ישב הכצרך וצירף וטהר את הלבבות, וזוכן את הנפשות הורה דרך ה' לכל הנאים ללמוד לרעת את המעשה אשר יעשו, להפוך את החומר לצורה, ואת הגשם הגס לעצם השמים לטוהר; ולכל איש מצוק

הי' בית מנוס להסתופף בצלו, מעוז לרל ומשגב לאביון, „כית צדיק חוסן רב" ו

פרק ה.

עֲנֵק הַרוּחַ.

אישיותו של הבעש"ט ז"ל, לא יכלו תלמידיו למצוא את המבטא הנכון לכנות אותו בשם הראוי לו לפי ערך גדולתו ושיא חסנו. איש אשר הי' בכוח לחולל תנועה גדולה בקרב ישראל, ולמשוך אליו ארזי הלבנון ואדירי התודה; איש אשר חדר אל חררי הלב ותאי הנפש פנימה; איש אשר הי' מקוריי בחידושיו אשר גילה רוין עילאין ופירושים בדברי חז"ל בדברים העומדים ברומו של עולם אשר לא קדמוהו הגאונים הצדיקים לפניו; איש אשר הי' „ענק הרוח" במלא מובן המלה, אי אפשר הי' לתלמידיו לתת לנו ציור נאמן מאישיותו כי אם ע"י עוברות וסיפורים ממנו; אבל אם הי' רבד זה אמצעי משוכח או בדורו ובדור שלאחריו, אי אפשר כעת להשיג תקפו וגבורתו ע"י סיפורי מעשיות, אחרי אשר נתרבו „סיפורי צדיקים" בדורות האחרונים, בהפלות ובגזומאות יתירות על קטני תלמידי תלמידיו, נפלאות גדולות יותר מאשר על הבעש"ט ז"ל, על כן עלינו לאחוז באמצעי אחר, כדי לתת לנו מושג קצת מאישיותו של הבעש"ט והוא, להציג כאן מאמרים אחרים ממנו, המראים לדעת במקצת את תואר פניו הרוחניים כי רב דומה למלאך ה' צבאות הוא, כאשר העיר עליהם הרה"ג ר"א מרקוס ז"ל: „הבעש"ט ז"ל בשוכו מנסיעתו, אשר ביקש ליסע לאה"ק תוב"ב, תיקן לומר מומור ק"ו בתפלת מנחה דערב שבת, המדבר מארבעה שצריכים להודות וא' מהם יורדי הים באניות, ובביאורו שם על מומור זה מבאר את הפסוק „אשר בידו מחקרי ארץ" בדרך אל תקרי מחקרי הארץ אלא מחקרי ארץ, וי"ד היא בחי' מלכות, מדרגה אחרונה המנהגת עתה, ובירה מחקרי הגוים אשר הרבה דעות משובשות שנשחרשו בקרבם, כעת כעשן ינרופו ע"י חכמיהם בעצמם. והנה שפע רב קלטו חכמיהם כאשר עינינו רואות חכמות מלאכותיות טבעיות אשר לא שערום הקדמונים כערות מהרח"ו ז"ל בהקדמת ס' שערי קדושה שלו, ובחקרם מוסדי ארץ משנת תק"ס ואילך נתגלה להם כמאן דמחזי בתר כוזלי... וטרם עלתה על דעתם לנגוע בקצה הסודות שלח עיר וקדיש הרה"ק רמח"ל לבאר המסורת הנעלמה בביאור גמור מאה שנה טרם שלחו ידם לבעט בנבואת ירמ' הנביא (ל"א, ל"ז) אם ימודו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי הארץ למטה, וכנבואת תני הנביא (ב' ה', דוחי עומרת בתוככם אל תיראו...) (קסת סופר בראשית דף ח"א).

„הדברים אשר דבר הבעש"ט ז"ל על המחקרים, מראים כי כח נבואי הי' בו. כי הפילוסופים החדשים קנט ולפלאטע אשר הרסו עד היסוד את שיטת אריסטו בקדמות העולם היו בעת ההוא עוד ילדים קטנים, וגם לוא הי' כבר איזה דעה במדע החדשה מזה, איך ידע האיש המתבודד כהבעש"ט ז"ל ממה שנעשה בפנים בבחי' המדע של הפילוסופיא החדשה. ואם כי הבעש"ט עסק הרבה בכתבי רבנו סערי' גאון, אבל דבר זה אין לו שום יחס וקשר אל המדע החדשה, אין זה כי אם השפעה משפעת הנבואה, סוד הי' ליראיו...". (ה"חסידות" להר"א מרקוס ע' ז'.

„מִרְן הַבְּעֵשֶׂט הִי הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִמְצִיא אֶת הַמוֹשֵׁג שֶׁל הַ„שִׁכְל הַנְּעֻלָּם“ (דאס אונבעוואוסטע) הַסּוֹבֵב וּמִקִּיף אֶת כָּל הַפִּילִיִּסוֹפִיָּא הַחֲדָשָׁה וְהַפְּסִיכּוֹלֹגִיָּא, הוּא הִי הָרֵאשׁוֹן שֶׁהֶעֱמִיד אֶת הַמוֹשֵׁג הַזֶּה וְקִרְאוּ בְּשֵׁם חֲדָשׁ „קְדָמוֹת הַשִׁכְל“ וּבֶן גִּילּוֹ הִי הָרַחֵק מִוְהַרְרַח בֶּן עֶשֶׂר (בס' אור החיים פ' אחרי על אודות השכל והמושכל כ"ו). הַבְּעֵשֶׂט נָתַן לְהִשְׁקֵפָה הַלְלוֹ אֶת הַצְּבִיּוֹן וְהַתִּיּוֹן בְּאוֹפֵן כְּרוּר וּמוֹבֵן, הוּא הִי אָמַר: „כָּל רְעִיּוֹן וְכָל מַחֲשָׁבָה הַעוֹלָה מֵהַנֶּפֶשׁ הַמְּשַׁכֵּלֶת הוּא „קִימָה שְׁלִימָה“ וְצִרִיכָה כְּדִיקָה עַל תּוֹכְנָה וּמְקוֹרָה הָרֵאשׁוֹן, הִיא בָּאָה מִמְּקוֹר הַשִׁכְל הַנְּעֻלָּם וְקְדָמוֹת הַשִׁכְל, וּבָאָה מִיִּסוּד שֶׁל רֶגֶשׁ נִעְלָה אֲשֶׁר עֲמוּדֵיו שְׁבַעָה וְהֵם: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֲרָת, נֹצַח, הוֹד, יִסוּד וּמְלֻכּוֹת. וְכוּלָן אֵינָן רַק יִסוּדוֹת שֶׁבִּנְפֶשׁ חַיִּינוּ פְּנִימָה, וּבָאִים בְּהוֹפְעָה לְהוֹצִיאָן מִכָּח אֶל הַפּוֹעֵל“

„הַפְּסִיכּוֹלֹגִיָּא הַנְּסִיּוֹנִית הַמּוֹדְרֵנִית חוֹגְגַת כַּעַת אֶת חֲג הַנִּצְחוֹן שְׁעֵלָה בִּידָה זַהֲחַגְלּוֹת שֶׁל הַלִּימוּד הַמוֹחֵלֵט שֶׁל וּוּאוֹנְדֵט, לֵאמֹר: „הַמַּחֲשָׁבָה תַעֲלָה כְּקַרְבְּנו“ (עס דענקט אין אונס). אוֹיִס הַמֵּאֵמֵר הַזֶּה הַמַּחֲלִיט שְׁאִין אֲנִי חוֹשְׁבִים בְּרִצּוֹן רַק הִנֵּה הַמַּחֲשָׁבָה תַעֲלָה בְּקַרְבְּנו מֵעַצְמָה, מִשְׁעֵבֵר אֹתָנוּ לְהִיּוֹת עֲבָדִים אֶל הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבְּקַרְבְּנו, אֲבָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל כִּהַבְּעֵשֶׂט וְסִיעֵתוֹ דוֹצִים לַעֲשׂוֹת אֹתָנוּ לְמוֹשְׁלִים עַל הַמַּחֲשָׁבָה, וְלִהְיוֹת בְּלָתִי תְלוּיִי בַּשִׁכְל וְהַרְגֵשׁ, וְלִהְיוֹת הַמוֹשֵׁל מִמְּשַׁלָּה בְּלָתִי מוֹגְבֵּלָה עֲלֵיהֶם וְעַל הַתּוֹצְאוֹת הַמַּתְבַּטְאוֹת עִי הַדְּבּוּר וְהַמַּעֲשֶׂה. זֶהוּ תוֹרַת מִרְן הַבְּעֵשֶׂט. הַנִּשְׁמָה שֶׁל כָּל אִישׁ וְאִישׁ הִיא קְשׁוּרָה בְּחוֹטִים דָּקִים לְאִין מִסְפֵּר לְנִשְׁמַת הָעַם וְעַל יְדֵיהֶם הוּא מְקוּשֵׁר אֶל הַבּוֹיִיִת הַאִיֶּךְסוֹף, וְלִמְעַן שֵׁלָא לְהַנִּיחַ לְהַכְּנֵס אֶל הַקֶּשֶׁר הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה עַצְמִים זָרִים תַּחַת הַמְּסוּהָ שֶׁל „מַחֲשָׁבוֹת“, וּבִאֲקִצֵּילִים שֶׁל „הַרְגִּשׁוֹת“ – לְפִי הַבִּיטוּס שֶׁל הַמְּדַע הַחֲדָשָׁה – בְּאוֹ הַמִּצְווֹת הַדְּתִיּוֹת, וְעִיכַת מַתְחִילִים הַעֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת עִם „אֲנִכִי ד"א“ חוֹתְמִים עִם הַדְּבּוּר „לֹא תַחֲמוּר“, מִצְווֹת שֶׁהֵן עֲרוֹכוֹת לַעֲוֹנַת הַרְגֵשׁ וְהַמַּחֲשָׁבָה, וְאֲשֶׁר עִיכַת יֵאֵמֵר הַבְּעֵשֶׂט לְפָרֵשׁ, וְסִרְתָּם וְעִבְדָתָם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם, וְסִרְתָּם אֶת הַקֶּשֶׁר הַמֵּאֵגֵד אֲתָכֶם אֶל ה' הִיא הַמַּחֲשָׁבָה, וְעִבְדָתָם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם. אַחַר, יִצְהָרִי שֶׁהוּא אֶל זֶד בְּתוֹךְ גּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם כְּמֵאֵמֵרס ז"ל (שְׁבַת ק"ה ע"ב) (הַחֲסִידוֹת לְהַר"א מִרְקוֹס ע' ז' וּמִדְר).

וְעַל יִסוּר שִׁיטְחוֹ זֹאת שֶׁל קְדוּשַׁת הַמַּחֲשָׁבָה, בְּנֵה שִׁיטְחוֹ בְּהַעֲלָת הַמַּחֲשָׁבוֹת לְשִׁרְשָׁן אֲשֶׁר בַּהֲבָרוֹת וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְהַעֲלָת הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר חִירַשׁ מִרְן הַבְּעֵשֶׂט שִׁיטָה חֲדָשָׁה בּוֹה הַעֲנִיָן, וְכֵל זֶה כְּדִי לְשׂוֹר אֶת הַחוֹטִין הַדָּקִים וְהַנְּאֻצִּים וְלְקַשֵּׁר אֹתָם בְּעֵלֶת הַעֲלוֹת וּסְבַת הַסְּבוֹת אִין סוֹף בִּיָּה, וְלִדְבַקָה בְּר'. וְזֹאת הִיְתָה עֲבוֹדַת הַנְּבִיאִים לְבּוֹא לְהַתְּפַשְׁטוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת, לְהַשִּׁיג אֶת הַ„אִיֶּךְ בַּהֲעֵרַת עַצְמוֹ וְלֹא עַצְמוֹ וְאוֹ יִשִּׁיגוּ אֶת הָעֵצֵם וְלֹא אֶת הַהוֹפְעוֹת וְהַחֲזִיוֹנוֹת; וְכֵה הוֹרָה הַבְּעֵשֶׂט ז"ל לְהַזְעֵרְטֵל מִלְּבוּשֵׁי הַהוֹפְעוֹת וְחֲזִיוֹנוֹת שֶׁבַּח הַמְּדָמָה יִסְדָּם, עִי דְבָקוֹת תְּמִיד בְּמַחֲשָׁבוֹת קְדוּשׁוֹת בְּקֶשֶׁר עֲלִיּוֹן.

וְכֵה הַרְמִיב הַבְּעֵשֶׂט ז"ל שִׁיטְחוֹ הַלֵּאָה, לֵאמֹר: הַבּוֹיִיִתִּישׁ כְּרֵא הָעוֹלָם יִשׁ מֵאִין, וְעַל הָאָדָם לְעִבּוֹד לְבּוֹא לְהַתְּפַשְׁטוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת, לַעֲשׂוֹת מְיִשׁ „אִין“, לְהַפּוֹךְ אֶת הַ„אִיֶּךְ לְ„אִין“, כְּלוֹמֵר לְהִסִּיר מֵעֲלֵיוֹ בַל הַמְּקִיפִים וְהַסּוֹבְכִים הַבָּאִים מִכָּח הַדְּמִיוֹן, וְלַהֲעֲלִית הַכָּל עַד לְשׂוֹרְטוֹ לְעֵילָא לְעֵילָא, וְעִיזוּ יִבֵּא לְדְבָקוֹת הָאֵמִיתִית אֲשֶׁר עַל זֶה הַזְּהִיר הַמְּגִיד הַמֵּלָאךְ הַדּוֹבֵר עִם מִרְן הַבֵּית יוֹסֵף ז"ל, שֵׁלָא יִפְסִיק מְדַבְּרִיקוֹת וְאוֹ יִגִּיעַ לְמַעֲלַת מְזִל לְהַעֲשׂוֹת עַל יְדוֹ נְסִים וּנְפִלְאוֹת, זֹאת הִיְתָה מְגַמַּת

הבעש"ט ז"ל (ראה לעיל במבוא) וע"כ החכוון הבעש"ט להגיע אל הרבקות האמתית. ואת סוד זה איך מגיעים אל הרבקות האמתית מסר לתלמידיו והוא, לראות בכל דבר בחזיוני העולם רק את השי"ת המהוה לכל היות והממלא כל עלמין, להסיר כל הקליפות החיצוניות מכל דבר, ואת כל הלבושים המקיפים ולהסתכל רק על האין שבכל דבר, הוא הניצוץ הקרוש שבו הסמיר ונעלם והנאצל מהאין סוף ב"ה וב"ש, וזהו היחוד האמתי והרבקות האמתית בהשי"ת, ליראה ולאהבה רק את חלק האלוה ממעל המהוה את הכל והמחי את הכל ה'.
ועל יסוד סיטתו זאת בנה פירושו עה"כ, מלא כל הארץ כבודו" כפשוטו, שהאלקוה היא בכל, הבוית"ש מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני, ובשאתה מסתכל על העולם אתה מסתכל על הבוית"ש, והיינו אחרי אשר יסיר הקליפות החיצוניות ויביט על הפנימית הכח האלקי המהוה את הכל, ואמנם היא שיטה קדומה מרבנו ספרי' גאון ומהר"ש הנביא ובנו ייה"ח וללה"ה ב.שיר היחודי. וכבר הארכתי בזה בספרי, חסידים הראשונים ע' ל"ב וע' נ"ב ע"ש. אלא שהבעש"ט ז"ל ביארה ברחבה בפרטי פרטים.

וההתמקדות בחקירה האלקית הזאת ע"ד שאיתא בספר יצירה, הן בחכמה וחכם בנינה, ובהשחרר מכל הדמיון ויבא לבחי' אין' ויתקשר בהאין סוף ב"ה וב"ש, או יגיע למקור, הרעת" שהוא, הרגש" הנובץ מלב הבורע באהבה עזה לה' ויתלהב בהתלהבות והתפעלות בתורה ועבודה, והם, חכמה, בינה, רעת, הנם כלי הרצון הנעלם, וגם באלו שני העקרים, הרגש" והרצון', הרחיב הבעש"ט להעמיק חקר ההעלותן אל שורשן למעלה למקור הרצון העליון, אל בחי' כתר, ולשעבד את הרצון לעבודתו ית"ש כמאמר ז"ל בסל רצונך מפני רצונו כו', ותלמידו ביארו דבריו לאמתה של תורה. ונעור אביא על אודות זה לקמן בפרק ו' איה"ש וע' ימאמר, למען דעת" בראש ס' חורבו :

פרק ו'

התלמוד והמעשה.

לא ממדבר הרים" (תהלים ע"ה), אמר ר' אבא כל הרים שבמקרא הרים הם חוק מזה שהוא רוממות שאין אדם מתרומם מן הדברים" (רבה פ' מטות). וכן הורה הבעש"ט הלכה למעשה, כי לבא להתרוממות הרוח צריכים מעשים כבירים במסג', כאשר שמעתי כי פעם אחת שא" הרב הגאון מהרי"א איטינגא ז"ל (שהי' בסוף ימיו אבדיק לבוב) את הגה"ק ציס"ע מוהר"ח הלבירשטאם וצ"ל

(ח) ביאור הרברים האמורים כאן בקצרה: ראה בספר פנים יפות על התורה ב"ה ויצא בסמוך ואנכי לא ידעתי ע"ש באריכות. וע' בס' קפת כופר להרה"ג חוקר ומקובל מוהר"א פרקוס ז"ל פ' בראשית בראש פרשה ושם דף ל"ב, ובדף נ"ח - פ' בביאור דברי הרה"ק ר' אברהם מלאך זצ"ל על הברל בין אין' ואני' החכמה פ, אין' הפצא. ועל אודות, קרנות השכלי' העיר שם פנפ' שבעות דף ה' אלא אמר אב"י קסבר דבי יריעת' ביה רבו שפה יריעה עיי"ש.

האבד"ק צאנו בע"ס שו"ת דברי חיים, ילמדני רבנו מה בין דרך התורה לדרך העבודה? הלא כל דרכי העבודה של החסידים עם כל מילי חסידותא כהובים בתורה בש"ס ושו"ע ואם כן כמה יודע איפה ההבדל בין דרך התורה לדרך העבודה. ויענהו מתוך הסערה של התפעלות והתרגשות והתלהבות, לאמור: דע כי דרך התורה הוא להיות בו החפץ והרצון כי תשוב הנפש ותדבק בשורשה באור האין-סוף, ודרך העבודה להיות בכל רגע בבחי' "נפשי יצאה בדבורו" במסירת נפש ממש בכל עת ובכל שעה ולא להסתפק ברצון לבד.

במלים מעטים הללו הבלתי באופן געלה את כל שיטת החסידות של הבעש"ט ואת המטרה הגבוהה אשר שם נגד עיניו בהתיכרות החסידות, והיא, כאשר ביארנו למעלה, להוציא מכה אל הפועל בחיים ובמציאות את אופני החיים שחיו בהם חסידים ואנשי מעשה בימי חז"ל, שעל ידיהם הגיעו למעלה הנביאים ברוח הקודש ולהעשות נסים ונפלאות על ידיהם; ולנסות כנסיון ובמעשה, לחיות חיים קדושים וטהורים במסירת נפש כמו "הראשונים שמסרו נפשם על קדושת השם ואיתדחיש להו ניסא" וברכות כ"ז, ולא להסתפק ברצון לבד, רק להוציא את הרצון מכה אל הפועל ממש, בכל עת ובכל שעה, ולהיות כאפס "וכאין", ממש בסל במציאות, "ונפשי כעפר לכל תהי'". לעשות בפועל מה"אני" שלו, ל"אין" ואפס, וכן בכל דבר מהדברים שיש בהם הכחות הנסתרים, שעל ידיהם הגיעו חז"ל למעלתם הגבוהה שהגיעו וגילו אותם בש"ס ומדרשים, בא הבעש"ט ז"ל לנסות כמעשה ובפעולה, כדי להראות את כח התורה הקדושה גם בדורו, כי כחה חדש עמדה כמאז בימי חז"ל, כאשר אבאר בפרטים אחרים לדוגמא:

כל יודעי תורה והוגי תושיה לומדים דברי ר' מאיר האומר: כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה כו' ולא עוד אלא שכל העולם כדאי הוא לו כר ונהנין ממנו עצה ותושיה כו' ונותנת לו מלכות וממשלה (אבות פ"ו). אבל האם כל ההולכים בדרך התורה נסו להוציא את הדבר מכה אל הפועל? כבר אמר הגה"ק הרחי"ד ז"ל, בס' עבודת הקודש: כל מי שיאמר שלמד תורה לשמה החנא ר"מ מכחישו, שהרי לא נתקיימו בו כל התבטחות שהבטיח לכל מי שלומד תורה לשמה, אין כל ספק שכל לומדי תורה רוצים לקיים דברי ר"מ ללמד תורה לשמה, ובדרך אגב לזכות לדברים הרבה, אך להוציא את הרצון הזה אל הפועל צריכים מסירת נפש, להקריב את עצמם וכל ב"ב על מזבח אהבת התורה אשר לאו כל אדם מסוגל לזה ונשארו רובם עס' הרצון, וחייב ברצון.

בא אמנם הבעש"ט ז"ל ולקח לו את דברי ר"מ למטרה גבוהה בחיים, והעמיק חקר בביאור המלה "לשמה" מה הוא לשמה, ומה הוא שלא לשמה, וירד לתוך שמקה של הנפש ונטיותי' לדעת מאין נובעת מחשבת שלא לשמה, ואיך אפשר לסלק את אותן הנטיות המביאות לידי שלא לשמה, ויסיפור עליו כי פ"א הלך עם אנשיו על פני השדה ובשמעו געיית שור שהי' רועה שם, הוציא קול אהנה מעומקא דלבא, על שאלת תלמידיו על מה הוא נאנח? ענה ואמר: עתה נשרף איש אחד על קדוש השם ובשעת מעשה הרגיש הנשרף הנאה גדולה על שעמד בנסיון... ואוי לאותה בושח איך השור הזה ממלא תפקידו וימסוד א"ע למיתה בלי שום הנאה פרטיית, רק כדי למלאות תפקידו ותעודתו שלכך נוצר, האדם לא ידע למלאות חובתו ותעודתו לקדש שם שמים, רק בצירוף הנאתו

הפרטית. וכה הורה דרך העבודה לתלמידיו לחיות במסירת נפש בכל עת וכל שעה, רק למלאות תעודתו לקדש ש"ש בעולם כי לכך נוצר. ואמנם כן, התנא ר"מ יעיד על הבעש"ט ודכוותי, כי למדו תורה לשמה, אחרי אשר נתקיימה בהם הבטחתו וכו' לדברים הרבה וכו'.

הסלם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, אשר על ידו אפשר לכו"ד פעולות בהר ה' ולעמוד במקום קדשו, הוא אשר העמיד ר' פנחס בן יאיר (במתני' שלהי סוטה) עם העשר מדרגות: תורה, זהירות, זריזות, נקיזות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא וקדושה. ומי אשר יגיע אל המדרגה העליונה וזכה לרוח הקודש ולחולל נפלאות ולהחיות מתים ואמנם בא הרה"ק ר' משה חיים לוצאטו ז"ל ופירש את העשר מדרגות הללו (בספרו מסלח ישרים) בכל דקדוקיהן ופרטיהן, והוא לבדו עשה כן וקיים זה מר שכתוב בוה, וע"כ זכה לרוח הקודש וגלוי אלי, ולמגיד מן השמים (ראה לעי' במבוא). אמנם לא עשה מזה שיטה קבועה גם לתלמידיו, כי ינסו גם המה לעשות כמתכונתו, כי נטרפה השעה וחתם את ימיו בחצי ימיו ר"ל, ובכן נשאר ספרו, מסלח ישרים קנין לעם-הספר. ויודעי תורה ההולכים בדרך התורה ילמדו בספרי מדי יום ביומו, אבל לא צעדו הלאה לנסות לעלות ע"פ המדרגות הללו בחיים ובמעשה, ונשארו אולי עם הרצון ומחשבה טובה.

בא הבעש"ט ז"ל והורה, "דרך העבודה" שלא להסתפק בעין ובחקירה שכליות לבר, כי אם לנסות ולעשות הפעולות כדי להוציא על ידיהן את הכחות הרוחניים לידי התגלות, והוא ה' הראשון שהורה את החקירה האלקית הנסיונית והמעשית בעצמו, ועלה על שלבי הסלם שהעמיד ר' פנחס בן יאיר במסירת נפשו והגיע עד למדרגה העליונה וזכה לרוח הקודש ולתהי"מ. ואז עשה שיטתו שיטה קבועה גם עבור תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכה נקבעה שיטתו לדורות, היא השיטה של "הנסיון והמעשה".

הנה הרמב"ם הרופא נפשות הגדול, בשמונה פרקים, בהעריכו שם את כחות הנפש והמסתעף מהם לשמירת המצוות וכו'. יעמיק חקר ויפרש שם (בפרק ה') את הכתוב, "בכל דרכיך דעה", ואיך יתגל האדם לבוא למדרגה זו, ע"ש. והוסיף לבאר עוד ענין זה עם הכתוב, "שויתי ה' לנגדי תמיד" (במ"ג ח"ג פרק ג"א) באריכות גדול, ובתוך הדברים יאמר: "והנה נגלה אלי עיני נפלא מאוד יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלקיות, והוא שאנחנו כבר ביארנו בפרקי ההשגחה, כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהי' ההשגחה בו, והאיש השלם בהשגתו אשר תפנה מחשבתו קצת עתים תהי' ההשגחה בו בעת חשבו בה' לבד כו', הנה התבאר לך כי הסבה בהיות איש מבני אדם מופקר למקרה הוא היותו נבדל מהשם, אבל מי שאלקיו בקרבו לא יגע בו כל רע, אמר השי"ת אל תירא בי אתך אני כו' אמר כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטוף, כי כל כי שהביא עצמו עד ששפע עליו השכל הוא תרבק בו ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כולם...". ודברי הרמב"ם ז"ל נקבעו בש"ע או"ח, בס"א קבע הרמב"א את דבריו שבמו"נ בפירוש הכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, ובס"א ר"א נקבע מ"ש הרמב"ם בפירוש הכתוב בכל דרכיך דעה, וכל ההולכים בדרך התורה לומדים דברי הרמב"ם במקורם, ובשו"ע או"ח, אבל לא יעלה על הלב לנסות.

לחיות כן במעשה ולראות האם יעמדו דברי הרמב"ם האומר, כי כל מי שהוא דבוק בשכלו בהש"ת בכל עת ובכל רגע, לא יגע בו רעה כל עיקר וגם כי יצבור בנהרות לא ישטפוהו. אבל הבעש"ט ז"ל הי' „בעל נסיון" בעל התלמוד זמעה" והנסיון עלה יפה, ונתקיים בו מ"ש הרמב"ם, כאשר יספר נכדו הרה"ק בעל ס' דגל מחנה אפרים (בפ' וישלח) מה שסיפר הבעש"ט כעצמו, איך פעם אחת עבר הנעסטר בלי שום שם, רק הי' מניח חגורו ועבר עליו ואמר שרק באמונה גדולה הוא שעבר. וזה הוא „דרך העבודה" של הבעש"ט ז"ל.

הרמב"ם ז"ל (בהקדמתו לסדר זרעים) מבאר את מאכרם ז"ל (ברכות ח'), שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, „כי תכלית כל הבריאה הוא הצדיק, האדם השלם שכל ימיו חייו מוקדשים לשמים, בארבע אמות של הלכה, וגם האיש אשר יצוה לעבדיו לבנות ארמון כליל היופי ולנסוץ כרם-חשוב כמו שיעשו המלכים וכל הרומה להם ואפשר שיהי' הארמון ההוא מזומן לאיש חסיד יבא באחרית הימים ויחסה יום אחד בצל קיר מן הקירות. ההם ויהי' לו סבה להנצל ממות, או יקחו מן הכרם ההוא כוס יין יום אחד לעשות ממנו צרי הנקרא טריאקה וימלט בו מן המות איש תמים ושלם אשר נשכו האספה, וכן

מנגז הקב"ה וחכמתו אשר העביד בה הטבע עצות מרחוק אמנות אומן...".

עד למעלה רמה כירב היתה שיטתו של הרמב"ם ז"ל בהשגחה פרטית ותכלית הבריאה, ובודאי כל ההולכים ב„דרך התורה" לומדים דברי הרמב"ם יודעים מהם, אבל לקבוע הלכה למעשה ולהתנהג כן בחיים, זה הי' מעשה הבעש"ט ז"ל. פעם אחת נסע הבעש"ט עם תלמיד אחד במקום שםם שאין שם מים והתלמיד הי' צמא למים ואמר לרבו הבעש"ט כי הוא מסוכן מחמת הצמאון, אמר לו הבעש"ט האם מאמין אתה באמת שברגע שברא הקב"ה את עולמו דאה כל זה שיגיע לך כאן צדה מהצמאון והכין לך מים לשתות? אחרי ישוב הדעת ענה התלמיד ואמר: דבי מורי הנני מאמין באמונה שלימה. אז א"ל הבעש"ט המתן מעט ונסע הלאה, ראו עכ"רם אחד נושא מים על כתפיו קראהו ונתן לו שרוטות אחדות ונתן להם מים לשתות. ושאל הבעש"ט מי שילחך הלום עם המים במדבר הזה? וסיפר להם כי ארון הכפר נשתגע ושלחוהו להבא מים ממעין שהוא ידחק מכאן שלש פרסאות ואינו יודע למה. אז אמר הבעש"ט לתלמידו ראה השנחתו ית"ש עלת העלות וסבת הסבות.

ס"א ראה הבעש"ט באחד שחילל שבת, התחיל לפשפש במעשיו למה בא לו דבר זה לנגד עיניו, ומצא שגם הוא חטא בחילול שבת, והיינו ששמע זילותא דתלמיד חכם ולא מיחה, וחילול כבוד ת"ח הוא חלול שבת דת"ח בבחי' שבת. ובכן היתה מהשנחתו ית"ש לסבב לו לנגד עיניו חטא של חלול שבת, כדי שישים על לבו לתקן חטא מעין זה שהוא בידו.

הרמב"ם ז"ל (בשרית פאר הדור סי' קנ"ה בשם פרקי הצלחה), כתב לתלמידו על אודות הרביקות ובתוך דבריו יאמר לו: „ואתה בהתקע שופר ברה"ק חקנו והכשרו הנה תהי' תנועתו כלה באבריק, ידיך פשוטות ללקיחת השופר, אצבעותיך מקצות להחזיק בו, גרונוך ולשונוך וכלי הקול משמשות בהנעים תקיעתו, תהיינה אוזניך קשובות ודגליך עומדות ועיניך עצומות ויתר חלקיך נרעדים ותרדים, וכן עשה היכה והלוב... והמתפלל יהי' פונה אל הש"ת עומד על

דגליו מתענג בלבו ובשפתיו, יריו פרושות וכלי ריבורו הוגים מדברים, ויחר-
הלקיו חרדים ונרעדים ולא יסיר מהנעים קולות ערבים מתדבק, מכין עצמו,
מתחנן כורע ומשתחוה בוכה לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא ויגיע אליו השקיעה
והפלצות עד שימצא נפשו בעולם השכלים נכנעה נפשו הנכלדה והוציאה אותו
מן המוחש וכאלו הוא נסתר מהם ויביט עם כח המרמה ויראה וישמע מה שלא
יהי בו ספק, ולפי שהעתידים והעוברים הם במדרגה אחת אל אותם הענינים
לפי שהם נמצאים יחד בענינים מבוארים להם הנה יביט בעתידים כמו שיביט
בעוברים..."

גם הדברים הרמים והנשאים הללו היו להלומדים ההולכים בדרך התירה,
רק ללימוד ולקריאה, ולראות בהם גדולתו של הרמב"ם ז"ל בא הבעש"ט והורה
„דרך העבודה“, לאחר את „התלמוד והמעשה“ כאחד, והוציא הדברים מכה אל
הפועל בעצמו, וגם ע"י תלמידיו הקדושים לעבוד את ה' בדביקות נפלאה כיר"ב
שהורה הרמב"ם ז"ל.

מוהר"י הלוי בהכוזרי ומאמר שני סי' מ"ט) יספר מענין עבודת ה' בשמחה,
יאמר: „ואם תעבור בך השמחה אל הנגון והריקוד היא עבודה ורבה בענין
האלוקי“. ושם (מאמר שלישי סי' ה') יציג לפנינו מעשה החסיד ועבודתו התמה
איך שעל ידה יגיע לדבקות האלוקי ולמדרגת בעלי רוח הקודש, ולא עלתה על
דעת המתחכמים ומתפ"ספים שבחכמי ספרד אחרי הר"י הלוי ז"ל, לנסות ולעשות
כן ולהוכיח אם ישיגו רוח הקודש ויעשו אותות ומופתים, רק התחכמו להכחיש
הכל ולכפור בכה התורה ובכה התפלה ובנסים ונפלאות מפני שכן הרום חכמי
הגוים, וגם בדורות האחרונים לפני הבעש"ט ז"ל שלא היו מבעלי הפילוסופיא
המדרשית, ג"כ לא שמו לבם לנסות להוציא הדברים מכה אל הפועל, עד שבא
הבעש"ט ז"ל והורה „דרך עבודה“ כמעשה החסיד שבמזרי במסירת נפש בכל
עת ובכל שעה, ובהזדככות הלב, וטהרת הנפש, וקרושת המחשבה עד שתחול
עליהם הדבקות האלקית ותעבור בהם השמחה אל הנגון והריקוד

בספר זיכרונות (סי' מ"ז) ובהוצאת מק"נ סי' התשצ"ה) נאמר: „כל הרובר
אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר, אפילו דברים שיחשוב ושידבר
אע"פ שלא יתכוין להם, כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנאמר ותגור אוכר ויקם
לך...“ ואמר עוד שם (בהוצאת מק"נ סי' רה"ע), „לא יוציא אדם מפי דבר אלא
א"כ יודע שרצון הקב"ה בדבר, או ותגור אומר ויקם לך...“

כל „בעלי שמות“ שהיו לפני הבעש"ט ז"ל היו משתמשים בקמיעות ושמות
הקדושים, בא הבעש"ט והעביר את השמוש בקמיעות והוציא מכה אל הפועל
את הסגולה היקרה שבספר חסידים, והורה „דרך עבודה“ למסור נפשו על קדושת
חאמת, ולא לעשות דבר כי אם מה שהוא רצון הבוית"ש, ואו יהיו „פועלי ישועות“
בקרב הארץ מבלעדי הקמיעות. וכאשר כן הי' גם הגה"ק מריה יוסף שמואל
ז"ל בעל „מסורת הש"ס“ אבד"ק פפד"מ משמש בסגולה זו, וכאשר שאלהו הרב
הגאון מהרש"ך שילמדוהו דבר זה, השיב לו בזה"ל: „ראשית חכמה זו היא
יראת ה' וכאשר אני שש ושמה ומשתוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים, כן הי'
הסוב גם הוא רצון ידאיו יעשה וכמ"ש באבות (פרק ב') עשה רצונו כרצונך כדי
שיעשה רצונך כרצונו כו', ותו לא מידיי. ועד הבעש"ט ז"ל היו הדברים האמורים

במס' אבות, ובסי' בעד אלה ההולכים בדרך התורה, גם כן דברי תורה להגות בהם, בא הבעש"ט והורה להם, דרך העבודה להוציאם מכח אל הפועל, כי אך תלמוד כזה הוא גדול, תלמוד המביא לידי מעשה!

פרק ז.

בעלי רוח הקודש.

כאמור, לא יסד הבעש"ט ז"ל את שיטת החסידות שלו בעד ההמון עם, בעד הבעל-יבתים ויתר השררות התיכונות והגמוכות שבקרוב ישראלי, כי אם בעד יחידים-סגלה ובני-עלי בעלי שאיפות רמות אשר נפשם למרום תמריא, לדאות לעילא ולעילא בעולמות העליונים, ולהדבק בקונם, ולהיות מן הצולים ממדרגה למדרגה עד למדרגת רוח הקודש, כמוהם היו תלמידי הבעש"ט ז"ל רבנים גדולי התורה והיראה, אישי-הרוח מהעולם האצילות, אשר לא הסתפקו בדרך התורה לבר לשמור ולעשות ולקיים את מ"ש בשר"ע לבר, כי אם גשא לבם אותם אל "דרך העבודה", הדרך המוביל אל מדרגות רמות ונשאות, למדרגות בעלי רוח הקודש והנבואה, למצער באותן הבחינות שאפשר להשיג גם בזמן הזה ובחורל, להוציא מחומר היולי את הכחות הנפלאים הטמורים בחביון נפשם פנימה לידי התגלות, לקדש על ידם שם שמים ברבים, ועל כן סלל לו הבעש"ט ז"ל שיטה חדשה גם בדרך הלמודי, עבור תלמידיו המתקדשים לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו, ותהת אשר המקובלים שהיו לפניו כל עסקם הי' בעולמות העליונים, ובספירות העליונות, בסוד שיעור קומה וזווגי המדות העליונות, ובמה לפנים בסוד השמטות והיובלות ועולם התווה, ומלכין דמיתו, ושברי כלים, התחיל הבעש"ט ז"ל ללמד לתלמידיו סוד הספירות שבנפשם פנימה, ואיך יתקנו שיעור קומה שלהם עפי' תיקוני המדות של חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות, ואיך לשלב חסד עם גבורה וכו' להתגבר על כל המעצורים והמכשולים המונעים את האדם לעשות חסד, ואיך להתגבר על החסד הבא מסט"א היינו מאהבה זרה ר"ל מסטרא דחסד הוא האמור בפ' אחרי, ולהביא הכל לסטרא דקדושה ביראה עילאה ואהבה עילאה, וכן האיר לפניהם את אותן הספירות והאורות המזהירים בלבו של אדם, וכל מדה נכונה איך היא קשורה בנפש המושכלת פנימה, אם היא באה מווכח ומצורפת מהאור האלוקי הבא משפע דקדושה מלמעלה, וכן האיד לפניהם נתיבות בחכמה, בינה ודעת, איך להתדבק במקור החיים ואיך להשכיל על ידיהם גם בהתעוררות הבאה ע"י ענינים חיצוניים והופעות חולניים שהם בבחי' אור מקיף, וצריכים להעלות ההארות האלקיות שיש בכל דבר, אשר ראוי לכל בר דעת לעמוד ולהתבונן בהם. והורם הדרכים המובילים להעלות האור הפנימי עד כדי שתהא השלהבת של ההתלהבות עולה מאליי. וכה לקח הבעש"ט ז"ל יוצר החסידות, מכל אשר לפניו, מש"ס ומררשים, מזהיק ומכתבי אריי ותלמידיו ג"ע ז"ל, החומר המתאים לשיטתו, יהי ברמו או בדרוש או סוד או ששט, ובלבד שיובילו אל המטרה הנגובה אשר לו, להעלות את תלמידיו אל מרום פסגת שלמותם בחיים, בסועל ובמעשה, למדרגת בעלי רוח הקודש, חסידים אנשי מעשה.

ממכתב אחר שכתב הריב"ש (הרב רבי יצחק בן ששת נולד היא פיו ונפטר
 ה"א קס"ח) על אורות הקבלה וסודותי, מביאים מה שמביא שם מאחר המתפלספים
 שהי' אימר: „הנוצרים מאמיני השלוש, והמקובלים מאמיני העשירית...“ מפני
 שלא היו יודעים מהות הכפירות וע"כ רבים שלא הטהרו מזהמתם ונכנסו לפרס
 הקבלה הציצו ונפגעו ויצאו לתרבות רעה. וגם ברורו של הבעש"ט ז"ל קרה כיו"ב
 לבנו של הרב ר' סעכ"ל חסיד ז"ל אבר"ק ברלין (ראה תולדות אנשי שם להר"א
 לנרסהוט). זאת ראה הבעש"ט ז"ל וע"כ לא רצה להעסיק את תלמידיו בהספירות
 שלמעלה, כי אם פרש אור על הספירות, על אותן האורות שהן בלב ובנפש
 האדם לתקן ולהעלותו, וכן לא רצה ללמד עם תלמידיו אורות זווני המרות
 בעולמות העליונים הבאים בכתבי האר"י בלבושים גשמיים, זוג רחל ולאה, פא"פ,
 ואב"א וכיו"ב, כאשר קבלתי מזקני החסידים שקבלו מצדיקים אמתיים מדור העבר,
 שכל מי שבא ללמוד מזווני המרות במלבושים וכינוים גשמיים, צריך שיהי'
 מופשט מן הגשמיים עד שלא יזכור כלל באותה שעה אם יש זוג גשמי של
 זוג בעולם. זאת, ועוד אחרת, מפני שהבעש"ט ז"ל לא רצה להרחיב את גבולי
 תורת הקבלה בין תלמידיו ולהעסיק אותם בעיונים מקובליים ובסתר תורה, כי
 אם זאת היתה משאת נפשו להוציא מהם הסגולות המביאות את האדם למעלה
 השלימות של השלימים שנתגלה על ידם כח התורה.

ומלבר העסק בתורת חובת ה"בבות, לשמירת הלב וטהרת המחשבה בהלכות
 דעות ומדות כמו: יראה, אהבה, ענוה ושפלות, עבודה ורבקות, שהי' עוסק עמהם,
 קבע להם הבעש"ט ז"ל שלש עשרה עיקרים, ואלו הם:

(א) אחדות. למצער יהי' שלום ואחדות בקרב קדושים, אשר להם מגמה אחת,
 לעשות רצון אביהם שבשמים, ויעזרו זה לזה להגיע אל מחוז חפצם. [וראה
 באגרת הקדוש שבסוף ספר נועם אלימלך מהרה"ק מ"ה זכרי' מעגול ז"ל על
 אודות האחדות שהי' שורר ביניהם].

(ב) קנאות. לקנא קנאת ה' צבאות, במקום שיש חילול השם וחילול דתוה"ק,
 בקנאותי' דפנחס, לשם שמים, כמ"ש תחת אשר קנא לאלקיו, ולא לכבוד עצמו.

(ג) התלהבות. אלה המצות אשר יעשה אותם האדם, וחי בהם, שיהי' חיות
 דקדושה במצות ויעשו בהתלהבות ושמחה, בדחילו ורחימו בלב ונפש.

(ד) התחזקות. כמאמרם ז"ל (ברכות ל"ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק
 תורה, תפלה, מע"ט וד"א. להתאמץ נגד כל המונעים ומעצורים, ולא לשוב
 מפני כל.

(ה) אמונה. לאחוז באמונה ובטחון חזק בהש"ת, ולא ישען על סבות
 ואמצעים, כי אם להשליך על ה' כל יהבם, (וראה בחסר לאברהם המלאך ז"ל
 ע"ד הי"ג עקרי אמונה של הרמב"ם ז"ל).

(ו) דבוק חברים. כ"ל גדולי גההסידות, כי דבוק חברים מבטל את כח
 היצר ומוסיף כח בקדושה שלמעלה, וע"ר צחות אמרו: כל הגדול, שנתגרל הוא —
 מחברו, מחמת דבוק חברים. יצרו גדול, התגברות היצר בא — ממנו, מפאת שהוא
 לבדו בלא חבר טוב.

(ז) הסתפקות. או כפי מה שיכונה בספרים מדת השתוות, אם מעט אם
 הרבה חננו ה' יודה לה' חסדו, ויהי' בעיניו הכל חד לטב ולמוטב.

ח) התעוררות. שיתעוררו לכל רבר שבקדושה, ולכל מילי דשמיא, ובצרכי הדת ויהדות, לא ישמשו במדת השחווה ושיוון נפש, כי אם להיות עושים ומעשים, ערים ומעוררים.

ט) שמחה. כמעשה החסידים אשר תמיד צהלים בפניהם ולקיים, עבדו את ה' בשמחה ובואו לפניו ברננה.

יוד) לשמה. לעקור ולפרש מקרב לבם כל שורש פירה, איזה הנאה עצמיית ופניה צדדית בעבדותם, ולזרות ה"אה האנכית, עד קצה האחרון. (יא) ענוה, ושפלות עצמו. לקיים ממש בפועל מה שאומרים שלשה פעמים בכל יום, ונפשי כעפר, לכל תהי'.

יב) תמימות. תמים תהי' עם ד' אלקיך! וכפירשי שם ע"ש. ועם כל הפירושים שנאמרו על זה.

יג) מסירת נפש. כמו קמאי דקמאי שמסרו נפשם על קדושת השם, באהבת ה' בכל לבבם ונפשם ומאודם.

אלה הם שלשה עשר עיקרים שבחסידות, כפי אשר מובאים בספרי תלמידי הבעש"ט ז"ל, ומהם מסתעפים ענפים ופארוח, אשר בצלם חיו תלמידי ותלמידי תלמידיו וגדלו והצליחו וגם עשו פרי.

פרק ח.

הנסיעה לארץ ישראל.

בשנת תק"ב נרפסו בוויניצא חומשים עם פירוש „אור החיים", מאת הרב הגאון הקדוש מוהר"ח בן עטר זצ"ל מירושלים ת"ו, והגיעו החומשים ליד הבעש"ט ז"ל ושמח בהם מאוד, כי בפירוש „אור החיים" מצא הבעש"ט את בן גילו והוגה דעות כמוהו, בעל לב רגש מלא התלהבות, מלא חום ורשפי אש רח ושלמהבתיא לאהבת ה'. אז שלח הבעש"ט את גיסו הרה"ק ר' גרשון קיטובר ז"ל לירושלים, למען לבוא אל ישיבת מהר"ח בן עטר, ומראש הגיד לו כי להרב בעל „אור החיים" שתי ישיבות אחת מלמודי גפ"ת בנגלה, ואחת ללמודי אצילות בתורת ח"ן, ויזהיר הבעש"ט את גיסו הרא"ג כי ישחזל להיות בישיבתו הנסתרה ג"כ, ולא יגיד לבעל אוה"ח מי הוא עד אשר ירגיש בו הרב מעצמו. והנה באשר בא הרא"ג קיטובר שמה הלך לבעל אוה"ח לבקש ממנו שיניחהו לשמוע תורה מפיו, וישאלהו מי הוא, ויאמר לו איש מפולניא וחפץ לשמוע לקח מפיו הקדוש, ויתן לו רשות ליכנס לבית מדרשו וילמד שבוע אחד בישיבתו הנגלית. אח"כ נכנס לבית הרב אוה"ח ויבקש מאתו כי ירשהו ללמוד אצלו בהישיבה הנסתרה, וישאלהו הרב מי גילה לך שיש לי ישיבה נסתרה? ויען לו כי גיסו ורבו הרב ר' ישראל בע"ש הגיד לו, ויאמר לו הרב אוה"ח כי לא ידעהו, ואעפ"כ כאשר הביט עליו מראשו ועד רגלו ויכר בו כי ראוי הוא ללמוד קבלה נחן לו רשות גם לזה, וכאשר למד שם שלשה ימים צוה הרב אוה"ח לשומר הפתח לבל יחנהו לבוא עוד פנימה, והלך מוהרא"ג לבית הרב לדעת ממנו סבת הרבר, ויהי אך ראהו הדב אמר לו ימתי עליך למה לא אכרת על גיסך, בעל שם טוב, רק כי גיסך הוא הר"י בעל

שם, את הר"י בע"ש לא ארעה, אבל את מוהר"י בעל שם טוב מכיר ע"פ ראי' רקה מעולמות עליונים, ולהישיבה לא הניחו עור, כי אמר שאין לו צורך ברב אחר, אם יש לך רב הבעש"ט. (מקור חיים, תולדות מוהר"ח בן עטר).

אחרי חליפות מכתבים שהי"ל להבעש"ט עם ניסו מוהר"אג, הוחלט בדעתו לנסוע בעצמו ירושלימה, ובחורף שנת תק"ג הכין לדרך פעמיו לעלות לירושלים להתראות עם הרב. אור החיים, ואחרי עמל ותלאה בא לקאנסטנטינאפאל לפני חג הפסח, והי' שם על קברו של הכהן הגדול הרה"ק מוה"ר נפתלי כ"ץ זצ"ל בע"ס, סמיכת חכמים" ושנפטר שם בנסיעתו לא"י כ"ד שבט מקורם, ושם בא להבעש"ט פקודה מן השמים לשוב לביתו למלאות תפקירו מבריתנו, וביום ג' בחוה"מס בא באניה לארעסטא, האני' באה בשביה בירי שורדי ים, והבעש"ט ניצל מירם, ובא ביום אחרון של פסח לעיר קילייא, שעל יר מוצא הדאגוי, ובהיותו מארבעה שצריכים להורות, קבע את המנהג בין אנשי שלומו וקהל חסידיו, לומר מוזמר קיז שבתהלים בכל עש"ק לפני תפלת מנחה, ופירש את המוזמר בפירושו לקבלת שבת, בתור הוראה על הנס, (החסידות, עמוד ע"ט צ"ד. וראה בנתיב מצותיך).

שלשה חרשים אחרי שובו לביתו, בט"ו לחודש תמוז נפטר הרה"ח בן עטר בירושלים, ובש"ק פ' פנחס בעת אשר ישב הבעש"ט בסעודה שלישית, כאשר אך ברך ברכת המוציא אמר: ,כבה נר מצרבי". ולאשר כי הבעש"ט לא ריבר בשבת רק בלה"ק ואך מלים ספורות, לא שאלו ממנו פירוש הרברים, ובמוצאי שבת קורש פירש רבריו כי כונתו הי' שהרה"ק מוהר"ח בן עטר אינגו, כי הוא הי' ,מצרבי" מארצות המערב, ועל שאלתם מני"ל למר האז השיב להם כי יש כוונה בנטילת ידים לאכילה שאין מגלין אותה רק לחד ברא, והיא היתה לנחלה להרה"ח בן עטר, ועתה בשעז נטילת ידים לסעודה שלישית נתגלה לי, וזה האות כי ,כבה נר המצרבי".

במכתב אחר ששלח הרה"ק מוהר"אג קיטובר לניסו הבעש"ט ז"ל מארץ ישראל, נאמר כרברים אלה: ,אהובי ניסי ארכנא מילתא כד הוינא במרוורך קדוש, אמרת לי פעם אחת שראית במראה שבא חכם לירושלים תובב"א ממדינת מערב והוא ניצוץ של משיח רק שהוא בעצמו אינו יודע והוא חכם גדול בנגלה ובנסתר ובעל בכי, ואחרי כך אמרת לי שאין אתה רואה אותו ואמרת כמרומה לך שהלך לעולמו, וכשבאתי לכאן חקרתי אחר זה הרבר וספרו לי מזה האיש פלאי פלאות ושמו הי' ר' חיים בן עטר, והי' חכם גדול וחרף ובקי בנגלה ובנסתר, והיו כל חכמי ישראל בפניו כקוף בפני אדם וספרו בשבחיו גוזמא, ובא לירושלים עם כמה תלמידים וחכמים גדולים בקישור והי' הדבה קדישא ופרישא ובעוה"ר לא האריך ימים בירושלים כי אם שנה אחת וחיי למר שביק זה כמו ר' שנה בזה הזמן ממש שאמרת לי".

על אורות המכתב הזה אשר נראה מתוכו שהרה"ק מוהר"אג לא הכיר את הרה"ק, אור החיים". ואשר הוא להיפך מאשר נירע כמקורים אחרים שמוהר"אג ייטובר הי' בישיבתו של אור החיים כאמור למעלה, ראה אורות זה בתולדות חכמי ירושלים חלק שלישי פ"א מוהר"ח בן עטר, ושם פרק ב' מוהר"אג קיטובר ובתולדות רבנו חיים בן עטר מידי"ג הרה"ג מו"ה ראובן מרגליות גי' ע' ס"ז וע' ס"ה ואכמ"ל בזה.

והרה"ק מוהרי"א מקאמארא זצ"ל בספרו נתיב מצותיך. מביא מקבלת זקני
 החסידים על אודות נסיעת הבעש"ט ז"ל לארץ ישראל, כי מרן הבעש"ט אמר על
 כע"ל אור החיים שנשמתו מ"רוח" דוד של אצילות ובכל לילה שמע תודה מפי
 הקב"ה. ומרן הבעש"ט ז"ל הי' "נפש" דוד דאצילות והי' רוצה שיתקשרו ביחד
 נפש ורוח ותתגלה הנשמה וחייה דאצילות ותהי' הגאולה האמתית, ושאל לבעל
 אור החיים ע"י גיסו הרה"ק ר' גרשון מקיטיב אם יהי' יכולת שיסע לירושלים
 ויתראה עם הקדוש פא"פ והשיב שיכתוב לו אם בעת שרואה את צ"ם דמות
 חבניתו בעולמות עליונים הוא רואה את כל אבריו ודיוקנו אם לא, והשיב מרן הקדוש
 שאינו רואה את עקביו, ואמר הקדוש שלא יטריח עצמו כי לחנם תהי' טרחתו,
 ומרן לא השיג האגרת ההוא ומסר נפשו ונסע אף שאמרו לו מן השמים שלא
 יסע. ונסע בימי חורף ובחג הפסח הי' בעיר סטאמבול ושם עשה נוראות ונפלאות
 עד שנשמע בבית הקיסר והי' מה שהי' והוצרך לברוח בספינה, ואמרו לו מן
 השמים שיחזור ולא רצה ולקחו ממנו כל המרגנות אף תורתו ותפלתו שלא ידע
 לומר ברוך בתוך הסדור כו' וקבל הכל עד שנשברה הספינה ובתו הצדקת אדיל
 טבעה בים וצפקה אבי הרחמן היכן אתה, ומרוב צערו וצרתו שבאה נפשו עד
 שאל אמר שמע ישראל ה' א' ה' אחד רבון העולמים אני חוזר לביתי. ותיכף בא
 אליו רבו אחיה השלוני הנביא והציל אותם ובאו בחזרה לסטמבול ומשם נסע
 תיכף לביתו

פירק ט

עליית נשמה.

הבעש"ט אחר שובו לביתו המשיך הלאה את חליפת המכתבים עם גיסו
 הרה"ק מוהרא"ג ז"ל, ונשאר לפליטה מכתב אחד שנתן הבעש"ט לתלמידו הנה"ק
 מו"ה יעקב יוסף הכהן בע"ט תולדות יעקב יוסף. שביקש לעלות לאה"ק, שהוא
 ימסרוהו ליד גיסו. ע"י עיכוב לא נסע לארה"ק ונשאר המכתב בידו, בו הודיע
 הבעש"ט מעליית נשמה שהי' לו, ואעתיקו כאן בקצרה וז"ל:

...בראש השנה שנת תק"ז עשיתי השבעת עליית נשמה כידוע לך וראיתי
 דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיום עמדי על דעתי, ואשר
 ראיתי ולמדתי בהעלותי לשם בלתי אפשרי לספר ולדבר אפילו פה אל פה, אך
 בחזירתי לג"ע התחונן וראיתי כמה נשמות החיים והמתים הידועים לי ושאינם
 ידועים לי בלי שיעור ומספר ברצוא ושוב לעלות מעולם לעולם דרך עמוד
 הידוע ליודעי ח"ן בשמחה רבה וגדולה אשר ילאה הפה לספר וכבדה און
 הגשמי לשמופ...

...וראיתי במראה כי הס"ם עלה לקטרג בשמחה גדולה אשר לא הי' כמוהו
 ופעל פעולותיו גורת שמד על כמה נפשות שיהרגום במיתות משונות ואחותני
 אלצח ומסרתני נפשי ובקשתי ממורי ורבי שילך עמי, כי סכנה גדולה לילך
 ולעלות לעולמות עליונים, כי מיום היותי על עמדי לא עליתי בעליות גדולות
 כמוהו.

ר"ת

ועליתי מדרגה אחר מדרגה עד שני-נסתי להיכל משיח ששם לומד משיח. תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים ושם ראיתי שכחה גדולה עד מאוד ואיני יודע לשמחה זו פה הוא עשה..."

ושאלתי את פי המשיח אימת אתי מר. והשיב לי, בזאת תדע בעת שיתפרסם למורך ויתגלה בעולם ייפוצו מעינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך ואו יכלו כל הקליפות והיה עת רצון וישועה, ותמהתי עלי. זה והיו לי צער גדול באריכת הזמן כל כך מתי זה אפשר להיות, אך ממה שלמדתי שם שלשה דברים סגולות, ושלשה שמות הקדושים, והם בנקל ללמוד ולפרש נתקרה דעתי..."

התפלאתי שם על מה עשה ה' ככה ומה חרי האף הגדול הזה אשר נמטר להס"מ כמה נפשות מישראל להריגה ומהם כמה נפשות שנשתמדו ואח"כ נהרגו ונתנו לי רשות לשאול את פי הס"מ בעצמו, ושאלתי את פי הס"מ מה ראה עלי ככה ומה דעתו בזה שימידו דתם ואח"כ נהרגין והשיב לי שכוונתו לשם שמים, וכך היה בעור"ר אח"ז שבק' זסלב היה עליה על כמה נפשות ושנים מהם המידו דתם ואח"כ הרגו אותם והשאר קדשו שם שמיב בקדושה גדולה ומחו במיתות. משונות, ואח"ז היה עלילות בק' סיבטובקע ובק' דינאוויץ ואז לא המירו דתם אחר האוחן המעשה הג' דק' זאסלוב, רק כולם מסרו נפשם על קדוש השם וקדשו שם שמים ועמדו בנסיון ובזכות זה יבוא שיחננו וינקום נקמתנו וכסר אדמתו עמו."

ובר"ה שנת תק"י עשיתי עליית נשמה כידוע וראיתי קטרוג גדול עד שמעמט ניתן להס"מ רשות לחרוב כללות מדינות וקהלות ומסרתי את נפשי

(1) על אורות המאורע המעציבה מהעלילה שהימה בק' זאסלוב יוספר לרור אחרון נוסא רעובדא הכי הוה: בשנת תק"ז כסוף החורף בעת הפשרת שלנים מצאו גיית ניצרי לא רחוק מאחד הכפרים על הררך העולה מאזסלוב לכאליניורודקי, הגיית כבר היחה בלוי' ונרקבה וניכר היה שבכר זה זמן רב שהיא מתנוללת תחת השלג, אולם אחר האכרים בא והעיר שפעם ארת דאה לעת ערב ענלת חורף פלאה יהורים באה לביה טלון של היהודי אשר ככפר ההוא וילינו שם וכבית היחה אודה ושפחה ולמחר הקעטפו כמליחותיהם והתפללו ואחר התפלה עשו משה ושפחה ואח"כ שבו זסלובה. הרבר היה קודם המסת ומאליו מוכן שבנקל היה לפקירי הנסיך סנגושקי אדון המחוז ההוא והכופרים, לפתור החידה, כי היהודים החאספו שפה לשחום את הנוצרי ולקבל דמו לפסח, ולכבוד הפסחה שעלתה בידם עשו משה ושפחה, וככך הושם בעל המלון ככלא, הוא הודיעם פשר רבר שהיחה ככיתו סעודת ברית מילה ולקחו בה חבל הרב, הש"ץ, הסוהל, השמש ועוד אחר מקרוביו. אז אספו ארו כל האנשים ההם, זולת הרב שהספיק להמלט על נפשו למערזיכוו שהיחה או תחת מטטלת הדוכס צרמדיסקי, ויענום ויסנפום לפניו יודו על פסעיהם שלא רטאו, כל חמשת האסורים נדונו ביום י"ז אייר במיתות משונות אחרי כל יסורי ענוייהם, שנים או שלשה מהם הוסחו מאת הכופרים להמיר דתם ויצילו אותם מעיוים ומסות, והם האומללים לא ידעו כי הכופרים הרחמנים רואים תמיד לחיי הנשמה להנחיל זכתייהם חלק לעוה"ב, ובראות האומללים שהם מוצאים להרג התחרם וקראו בקול גרול שפע ישראל ה' א' ה' אהרן

נא רבנו ישראל בעש"ט ז"ל

והתפללתי נפלה נא כיר ה' ואל נפלה בירי אדם, ונתנו לי רשות שהי' תמורת זה חולשות גדולות מאוד אשר לא הי' כמוהו בכל מדינת פולין ושאר מדינות הקרובים לנו, וכך הי' שנתפשט החולשה עד למאור אשר אין לשער וגם הדבר בשאר מדינות. ונשאתי ונתתי עם החבורה שלי לומר קטורא בהשכמה לבטל הדינין הנ"ל, וגילו לי מן השמים הלא אתה בררת לך כעצמך נפלה נא ביד ה' וכנ"ל, ולמה אתה רוצה לבטל הלא אין קטגור וכו'. ומאז לא אמרתי קטורת ולא התפללתי על זה, רק בהושענא רבה הלכתי לביהכ"נ עם כל העולם ע"י כמה השבעות מחמת פחד גדול ואמרתי פ"א קטורת כדי שלא יתפשט הדבר לסביבותינו וכך עלתה בדינו בעזה"ש..."

להבין דברי האגרת הזאת ומה הוא ענין „עליית נשמה" אביא בזה רברי רב האי גאון ז"ל, וז"ל: „ת"ר ארבעה נכנסו לפרדס זהו המפורש בהיכלות רבתי ובהיכלות זוטרתיו שהיו עושין מעשים ומתפללים תפלות בטהרה ומשתמשים בכתר וצופין בהיכלות ודואים האין משמרות המלאכים במעמדם והאין היכל אחר היכל ולפנים מהיכל וקאמר להו ר' עקיבא כשאתם מגיעים אצל אבני שיש טהור כר ולא שהם עולין למרום אלא בחדרי לבן רואים וצופים כאדם הרואה וצופת בעיניו דבר ברור ושומעים ואומרים ומדברים כעין הצופה ברוח הקודש..."

„ושמא אתה יודע כי הרבה מן החכמים היו סוברים כי מי שהוא הגון בכמה מדות זכורות ומבוארות כשמבקש לצפות במרכבה ולהציץ בהיכלות של מלאכי מרום יש לו דרמים לעשות שישב בתענית ימים ידועים ומניח ראשו בין ברכיו ולוחש לארץ שירות ותשבחות הרבה עהן מפורשות ובכך מציץ בפנימים ובחדרים כמי שהוא רואה בעיניו היכלות שכעה וצופה כאלו הוא נכנס מהיכל להיכל ורואה מה שיש בו, ויש שתי משניות שהתנאים שונין אותן בדבר זה ונקראות היכלות רבתי והיכלות זוטרתיו ודבר זה מפורסם וידוע, ועל אותן צפיות שנה תנא זה ארבעה נכנסו לפרדס כו..."

„ודע כי דבר זה הי' מקובל אצל הראשונים כולם יחדיו ולא הי' אחד מהם מכחיש בו, כי אומרים היו כי הקב"ה עושה אותות ונוראות על ידי הצדיקים, וכמו שהוא עושה ע"י הנביאים, ומראה את הצדיקים מראות נוראות כדרך שהוא מראה את הנביאים כי תקנות יש לעולם בדברים הללו ואין בהם הפסד כל עיקר כי יודע אלקים שאין טוענין בו טענה בטלה וכל מה שנאמר שנעשה לך חנינא בן דוסא וזולתו מאמינים בו ולא מבחישין..."

„ומר רב שמואל גאון ז"ל וכיוצא בו שהרבו לקרות בספרי נכרים אומרים אין המראות הללו נראות אלא לנביאים ולא יעשה נס אלא לנביא ומכחישין בכל מעשה שנאמר כי נעשה בו נס לצדיקים ואמרו כי אין זה הלכה, ואף במעשה של חזק שצפה בהיכלות ומעשה ר' נחוניא בן הקנה ור' ישמעאל וכירב על כל אלה אוכרים אינם הלכה..."

„ואנו סוברים כי הקב"ה עושה נסים לצדיקים ונפלאות גדולות ולא יושק ממני שהוא מראה אותם בפנימיות מראות היכליו ומעמד מלאכיו, ואתה מחמד עינינו אשר אתה אומר לבוא לחדרי ההלכה יביאך המלך חדריו ויזכך לתת לך מהלכים עם העומדים לפניו ותרוה מדשן ביתו ונחל ערני תשקה כי עמו מקור

חיים ויסע רב". ושׁוית הגאונים סׁי צׁט, ובערוך ערך „אבן שישׁ“, ובהכותב לעינן יעקב חגיגה פׁבׁי.

דבר נפלא נראה בענין זה, ההבדל שבין דורות האחרונים לדורות הראשונים לטיבותא. בדורות הראשונים, מר רב שמואל גאון וכיוׁב שהרבו לקרות בספרי נכרים לא האמינו כי הצדיקים צופים במרכבה, ובדורות האחרונים נראה אין גם מאלו שקראו בספרי נכרים לא רק שהם מאמינים כי צדיקים צופים במרכבה, אלא שעוד עׁי ספרי נכרים נתחזקה להם האמונה, כי הקבׁיה מראה לצדיקים מראות נוראות; אחד הוא הרהׁג בעׁס „ממשה ועד משה“, בפרק בׁ שם מאריך לבאר דברי רבנו האי גאון הנׁל ואביא בזה תמצית דבריו בקצרה וזׁל:

„בתחלת מאה התשע עשרה למספרם גילה רופא מהולל שמו היׁ מעסמער בעיר פאריז חכמה נפלאה הנקראת „מעסמעריומוס אנימולוס“ (טהידישער מאנגעטיסמוס) אשר מספר ממנו החכם הרופא יהודא באראש בספר אוצר החכמה זׁל: על ידי סמיכת הידים באופן ירוע לרופאים מאנגעטישע מאניפולאטיאן נוציא באדם את המאנגעטיסמוס האנימוליא. הפועל יקרא מאנגעטיזאר והנפעל נקרא מאנגעטיזירטער... הנפעל יפול תיכף אחרי המאניפולאטיאן בתרדמה עמוקה ויש בזאת התרדמה שלש מדרגות... במדרגה גׁ הנקרא חזיון (העללזעהען) החולם מביט בתוך גופו ויגלו לו כל מסמוני חייו ורואה כל אברים פנימיים שבגופו ומושב מחלתו בראיׁ הרבה יותר טובה וברורה מדופא היותו מובהק, וגם הוא מזכיר הרפואות שעשו לו בלשונות אחרים אשר לא למד, ואומר גׁכ אנה תמצא הרפואה אשר היא לפעמים בעשבים הגדלים הרבה מאות פרסה רחוק ממקומו, ומדבר מעתידות ולא רק מדברים אשר נוגעים לו בעצמו אבל גם מעתידות כל אדם אשר הפועל יודע ומכיר אותם, וכל חזיונותיו המה אמתיים כי כל אשר יגיד מהעתידות יבוא ויהיׁ בהשעה והרגע אשר החולה הגיד מקודם, והרבה דברים אחרים נפלאים אשר לא יאמינו במ אלה אשר לא ראו אותם בעיניהם כמו המחדר, ואולם לאלה מהקוראים אשר יודעים לשונות העמים ימצאו בלשון אשכנז וצרפת, בריטאנית ואיטלית הרבה מזה הענין הנפלא... ואני הכותב ספר האגרת הזאת יגעתי עד מקום שירי מעצת לחקור ולדרוש אחר החכמה הנפלאה הזאת, ואמרתי עם המשורר הקדוש: „אורך על כי גוראות נפלאתי נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאור“, כי כל מה שהראה לנו הרופא המהולל בחכמתו כבר סיפר לנו רבנו הרשבׁא בתשובותיו סׁי תקמׁח מעשה שראה בעיניו, שחולה אחד הגיד עתידות והיׁ לו מדרגת הנבואה וזה היׁ אדם בלי תורה ובלי חכמה ובלי הכנה טבעיית, הגביה עוף וראה והגיד עתירות, וכל הרואה ושומע דבריו היׁ מוכרח לומר שרוח הקודש דיבר מתוך גרונו. ומי לא ישתומם על המראה הנפלא שמעיר עליה הרשבׁא זׁל, ומי הוא זה שלא יאמר כי כרוך לנו שזה ספר תולדות אדם ביום בראו אלקים את האדם, בדמות אלקים ברא אותה...“

הגוף והנשמה כל זמן שקטורים זה בזה בקשר אמיץ אי אפשר לנשמה לראות דאיׁ שלימה אשר בשמים ממעל, כי כחות הגוף רואים אשר בארץ מתחת, אמנם יש הרבה פעולות המנתקים הקשר שבין הנפש לגוף ואו כחות הגוף מעטים וכחות הנפש מתגברים לראות אשר בשמים ממעל ובאים למדריגת דמות אלקים לדעת טורי, אם עיי פעולת השינה שאז הגוף כנת ובגלל זה יש יותר

כח לנפש שהיא חלק אלוה ממעל, ומי שמקיים שויתי ה' לנגדי תמיד ומחשבתו תמיד דבוקה בה, איש כזה רואה בחלמו עתידות וכיו"ב. ואם ע"י חולי שהחולאת חסעל להחליש כחות הגוף ומתגברים כחות הנפש ככהוּא עוברא שבהרשב"א הנ"ל, ואם על ידי פעולת המאגנטיסמוס הפועל בגוף הפועל התפשטות הנשמיות וגורם שהקשר שבין הגוף והנפש נפרד ומעמיד כחות נפשו במדרגה הראשונה כשנפשו אותה הבוית"ש בגוף האדם, ומגיד לפועלו כל מטמוניו... ומדרגה הגבוה מעל גבוה הבאה מן הקדושה העליונה שהאדם השלם משלים נפשו בהירות, וריוות, נקיות, טהרה, פרישות, קדושה, ענוה, יראת חטא, חסידות, ורוח הקודש, שאז כחות הנפש מתגברים וזוכים להיות דמות אלקים כמיש זה ספר תולדות אדם בדמות אלקים עשה אותו.

השני, הוא הרה"ג חוקר ומקובל מהר"א מרקוס ז"ל בספרו "החסידות" יספר שכ (עמוד ר"א), מאת רופא ביתו של ביסמארק, האדון בענני קאהן, שהשתמש בהיפנוסיוס באשת הרב ר' געטסה פאללאק יושב אהל תורה בהמבורג, שהיא לא ידעה שום כתב ולשון, בעת שהיתה חולה מסוכנת, ובעת אשר נפלה עלי' התרדמה פקד עלי' הרופא שתקרא לפניו את האגרת אשר החזיק ע"ג חוזהו בעומדו ברחוק ממנה כעשרים פסיעות, ובפנותו אל' עורף היא קראה את כל מה שכתוב באגרת בעינים עצומות, ועל שאלתו אותה איכה תראי מ"ש בהאגרת? השיבה, "עם הלב!" וע' מגילה כ"ד ע"ב ותוס' עכ"רם כ"ח ע"ב ורש"י שם.

וכמו שנתבררה מלאכת הזומנאמבוליומוס, שהמציא חכם ורופא מוויין בשנת תקל"ו, להחליש כחות הגוף החולה בכלים שונים המיוחדים לזה עד אשר ייעף וייגע ויבטלו חושיו ואז יגיד עתידות ויודיע מה מחלתו ורפואתו וישכיל בכל חכמה ולשון להשיב לשואליו דבר, כי בעת ההיא נפשו מזוקקה שבעתים ולא יעצרוהו כח הנפש עוד נשמתו בו. וע"י המצאות הללו והידיעות מהנפלאות שבכה הנפש שנתגלו ונודעו לרבים ע"י ספרי הנכרים יודו גם אלו המשכילים שהרבו לקרוא בספרי נכדים על אמתת הדברים שכתב רב האי גאון ז"ל מהצופים בהיכלות בחדרי לבנם, ויבינו כי נפש הצדיק גם אחרי שבתה בחומר בית חומר ימים רבים, עוד תשוקתה תמיד הולכת ורבה להמשך לשורשה העליון, וכי יתקדש למדי ומטהר כל אבריו להטותם כחפץ ה' לבל יטרידהו כחות החושים הגופניים, הפועל מרגשות נעילות בסבת כח המושך והשואב האשיי הרוחני מצד הטהרה והקדושה, ואשר ע"כ גם בעודו חי ובריא ושלם, יפתחו לפניו שערי שמים בחדרי לבבו פנימה, המראות הנפלאות בהיכלות ולשמע מעתידות כר וע' באריכות עוד בענין זה במבוא לעין יעקב ובאורו עין אברהם להגאון ר' אברהם שיק מבוא הכולל תהלוכות האגדה, והיא היא, עליית נשמה של הבעש"ט ז"ל.

פ"ק י.

הזוכות.

את השיעיים הי' רודף עד חרמה, וגם חספרים שהיו חשודים בעיניו שיש בהם תערובת מתורת שי' הי' גוזר לבערם מן העולם. פ"א אמר הנה יצא מבית.

הדפיס ספר אשר יביא מינות לעולם, ובזמן קצר נתפרסם ספר, חמדת הימים שיצא מבית הדפוס החסוד שהוא מן השיציים. פעם אחת אמר כי הראו לו בחלום על אחד מאנשי הר' אליזר הוקן שצוב דת אבותיו, ויחרד הר"א מאוד ולא ידע מה להגיד בי אם דבר זה שמה לילה הגה בס' חמדת הימים.

ואם כי יסופר בס' דרך צדיקים אשר הה"צ מפאריסוב הי' מקפיד על הסיפורים כאלו בישם הבעש"ט ז"ל שהרהיק את ס' חמדת הימים, באומרו שמוציאים לעו על ספר זה שמובא כ"ס בס' נהר שלום מהר"ש שרעבי זצ"ל. אבל קלא דלא פסיק הוא, שהוא מהנביא שקר העזתי שר"י, וראה בס' זבד טוב להר"ז סאפירש מפשעמישלא ז"ל שעמד על מדוכה זו.

במהלוקת הגדולה לנהייתו בסוכת הקמיעות בין הריעביץ והרכי ר' יונתן זללה"ה לא נזכר בשום מקום אם לקת הבעש"ט ז"ל חלק בה להכריע לאיזה צד, כנראה לא רצה להתערב בדבר, שני הצדדים היו קרובים ללכנו ויעמוד כרחוק; ואולי מפני כי עדיין לא יצאו לו מוניטון בעינים ולא נשאל להיות המכריע בין החריב הגדולים הללו.

לעומת זה לקת הבעש"ט חלק גדול בדבר הווכוח עם הכת החדשה פראנקיסטים, שהעמיד יעקב פראנק שר"י, התעודה הראשית של אותה הכת היתה להלחם נגד ש"ס בבלי והבטיחו לשרי הממשלה כי הפראנקיסטים צוררי התלמוד המה, ורוחם נאמנה עם דת הקטולית, ועל ידי זה עלתה בידם להטות לב ההגמון דעמכובסקי אליהם ובפקודתו שטו ועברו בכל ערי המדינה אנשי חיל ושוטרים ביחד עם הפראנקיסטים ויאכפו ספרי התלמוד ויביאום לעיר קאמניץ וכאלף ספרי הש"ס הושלכו לבור גדול ונשרפו על ידי התליון בשנת הקרי' (20 יוני 1757). זעקת שבר הקיפה את כל קהלות ישראל ובכל מקום אשר הגיעה השמועה הרעה אבל גדול ליהודים, בתשובה ותפלה וצדקה, והבעש"ט הי' אז אצל הרה"ק ר' דוד לייקיס ז"ל גאותו יום הכוגבל לשריפת התלמוד ולקת הרה"ק מוהר"ר גברא וחתיא א"ע תחת הדוד שמבסלים יי"ש ולמד שם, וכשהגיעה השעה, השמיעו הפעמונים צלצלי שמע לאות כי כבר חל האיסור ללמוד גמרא, אז רץ הר"ד אל הבית ברעש גדול והבעש"ט הלך בבית משוטט ברעיונותיו הקדושים ויקרב ר' דוד לייקיס אל הבעש"ט בהתלהבות ואמר רבי! למה אהב מחטים?! ויאמר לו

הבעש"ט חדע כי בהאש והתלהבות שלך כנית את האש שלהם ונתבטלה הגזרה פתאום נשתנה המעמד בתכלית השינוי, השי"ת העונה לעמו בעת צרה שמע גם הפעם לקול שועת עמו ישראל, והארכי הנמון דעמכובסקי מת כיתה כשונה ר"ל ובמתו חדלו כרנע הגזירות והרדיפות נגד התלמוד ולומדי התלמוד. הריעביץ ז"ל (בספרו השמוש, ומגלת ספר) יספר איך נענה ההגמון לפני מותו ביסודים קשים השתגע, למראה עיניו צלמי בלהות שנראו לו בדמות ספרי הש"ס השרופים. והר"א מרקוס ז"ל (ב"החסידות" ע' כ') מביא, כי ההגמון השליך לתוך המוקד שבעה מסכתות ומיד נפל בחולי נופל ומת וכל השרים שהיו באותו מעמד נסו בבחלה וחרדה. [עוד יספר שם כי מסכת אחת של הגה"ק מ"ה צבי הירש איש הורוויץ זצ"ל אבד"ק סטורטקוב הביאו להשרף והיו הדפים כולם לחים מדמעות אשר הרטיב זצ"ל אבד"ק סטורטקוב טרם נכסרו בירי ההוטפים — אולם ד"ז אי אפשר שהרי בשנת תקי"ד נפטר כהרצ"ה ז"ל, ואולי רק חילוף שנות יש כאן].

הגדרה נתבטלה לפי שעה, והפראנקיסטים הושמו ככ"א יגור עליהם אז
 נלח חצי זקנם לאות דראון וחרפה, הרשעים ראשי הפרנקים מני עוד הפעם אל
 ההגמונים והבטיחום כי ימירו דתם אם יגיננו עליהם ויזמינו את הרבנים לזכות,
 ובאופן זה הצליחו כי הומנו הרבנים לבוא להתווכח עם הפראנקיסטים
 בשנת תקי"ט גזר הבישוף מיקאלסקי שיתאספו רבני ישראל ממדינת פולין
 לבובה לעמוד בווכוח עם ראשי הפראנקיסטים, וארבעים איש נאספו שם וגם
 מהר"י בעש"ט ז"ל בתוכם, מן הארבעים נבחרו שלשה: היה הגאון ר' חיים כהן
 דאפופורט ז"ל האב"ד לבוב, הגאון ר' דוב בער מרגליות ז"ל אב"ד יאזלאוויץ,
 והרה"ק ר' ישראל בעש"ט ז"ל שהיו ידוע למקובל גדול וידוע לדבר בלשון
 פולנית, ובמשך שלשה ימים היו הווכוח מיום כ"ג תמוז עד יום כ"ו, והרבנים
 נצחום ויצאו בעטרת נצחון ופני הפראנקיסטים חפו והוכרתו לקיים הבטחתם
 להמיר דתם (1).

עוכדא זו מעידה על חשיבותו של הבעש"ט אצל גדולי הדור שכימיו, שהיו
 דוחשים לו גדולה וכבוד לבחור בו לבא כח האומה הישראלית בענין גדול הנוגע
 לכלל ישראל ואורייתא, ובטוחים היו בכחו של אותו זמן כי לא יאונה לצדיק כל
 און, וכאשר כן ה' כי יצאו בור תפארה ותהלתם עומדת לעד.

ואם נמצא את עומק הדין נראה כי כחו של הבעש"ט הכריע את הפראנקים
 לא רק בהווכוח, כי אם גם לדורות עולם, ולולא הבעש"ט ז"ל ותלמידיו ה' ההמון
 נגדר אחרי הפראנקים גם אחר שהמירו דתם, כאשר נגדרו אחרי ש"צ שר"י גם
 אחרי אשר נעשה ישמעאלי, כי ההמון נמשך אחרי הש"צים ופראנקים מפני צד
 הסענזיא שהיו בהם, ההמון אוהב סענזיות, אוהב את הדברים היוצאים מגדר
 הרגיל, אם יהיו צדיק אשר יתנהג בפשטות יעסוק בתורה ובעבודה ויהיו צדיק
 בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, לא יעשה רושם על ההמון ולא ידבקו בו, כי

(1) בספר שו"ת כח שור מהרב הנה"ק מו"ה יצחק שור ז"ל בס"י ל"א, יספר
 שם הגאון המו"ל נכר המחבר מענין הפראנקיסטים, וכי בין הרבנים הנאונים שנבחרו
 בשנת תקי"ט להתווכח היו גם זקינו הגה"ק מוה"ר שור ז"ל ובהמשך הווכוח שאל
 הרה"ק מוה"ר שור את ראש הפרנקים איך הרהיב לעבור על חלוף ש"ק וזנות כר
 שהם דברים שנאסרו בסני, והשיב הרסע כי התורה נתנה רק עד זמן ביאת ש"צ
 שר"י וממנו והלאה תורה חדשה מאתו יצאה, וישאלו מהר"ש כמה תוכיח כי כן
 הוא? השיב הרסע אנכי אקרא לאביך ואסך שכבר מתו והפה יגידו לך שבטלה
 תורת משה, וישרוק פראנק בשפתיו ויבואו שתי נפשות כדמות אביו ואפו של מהר"י
 שור ואמרו לו כדברי פראנק הנ"ל, ויען מהר"י שור ואמר להם מי צוה לבכד אב
 ואם, הלא רק תורת משה, ואם כדבריהם שכבר בטלה הלא מותר להכותכם, והכה
 אותם במסרו על ראסם ונעלו לארץ מחים וראו כולם נבלות שני כלבים מונחים
 לפניהם או הכיר הבישאף כי פראנק הוא מבשף וענישם קשה נלח חצי זקנם..."

אם כאשר יתנהג בהנהגת שלא בגרר הרגיל, או יענו אחריו מקודש, מקודש וע"כ עם וכוותים, ודברים צדיקים מדית ומדיק לא הי' ביכולת להטיע את ההמונים מהפנתקייס, ובכן אך בכח הבעש"ט ז"ל ותלמידיו הקדושים, שבכח הקדושה, עוררו חדשה מרעשה שלא בגרר הרגיל בקרב ישראל, ועל ידי זה רכשו את לב העם אליהם, והסיעו אותם מצד הסומאה של הפראנקיים שר"י, ולאט לאט התקרבו אל הקדושה ונעשו "חסידים" ומעריצי הבעש"ט ותלמידיו ז"ל.

בשנת תקכ"ח חלה הבעש"ט ז"ל, הוא ראה אמנם את, המרכז הרוחני בניו ומשולל בהדין חבורתא קרישתא, אשר התרכזו סביביו לשם המטרה הרוממה והנשאה אשר אליה נשא את נפשו (כמ"ש ב"מבוא", ובפרק ז'). אבל דאגתו על עתידות שיטתו היתה גדולה מאוד, ובכל פעם הי' נאנח ודואג לימים יבואו. פ"א בלכתו עם תלמידיו לטייל קצת בשדה ישב תחת אילן, אמר: "ידעתי כי מספר העלים שבאילן זה יהי' מספר, הצדיקים" ושיטתיהם, וכל אחד יתאר שהוא הולך בשטחי ובדרכי...". ובפעם אחת כאשר ראה לפניו תפוח של שומשמן אמר: "הצדיקים בעתיד הרחוק יהיו רומים לזרעו של תפוח זה בנוולם ובמספרם" (היהודי הקדוש בשמו).

מפרוס הפסח ועד עצרת שהתגברה מחלתו לא עזבוהו כל התלמידים ודאגו לשלום בריאותו ולמצבו, בליל התקדש חג השבועות נחאספו לביתו להיות נצורים כל הלילה בסביבותו, והוא ז"ל אמר לפנייהם דברי תורה ודברי כבושים, בבקר גילה להם כי בא יומן, והי' מדבר עמהם ולמד עמהם שיטתו ודרכו בעבודה, ובראותו צרת התלמידים המצטערים מאוד אמר להם: "אין הוא דואג על עצמו כי יודע הוא בכירור שיצא מפתח זה ותיכף יכנס בפתח אחר".

כל ימיו הי' מצטער לשרש מקרבו כל ענין של הנאה עצמיית, כי המדה היותר ורועה היתה אצלו, הרגשת עצמו, והזהיר תמיד על זה להשמר מכל הנאה והרגשה עצמיית, והי' אומר תמיד שעד זיבולא בתרייתא ישמור האדם את נפשו מכל "אנכיית" והנאה פרטיית. ובשעת יציאת גשמתו ראו התלמידים שפחותיו דובבות והרכינו עצמם אליו לשמוע, ושמעו אותו מרחש בשפתיו, אל תבואני רגל גאוה". השעונים שהיו בחדרו עמרו ממהלכם, ובזו הרגע נפשו יצאה בדברו, ועלתה נשמתו הטהורה למקור מחצבתה ביום הראשון דחג השבועות זמן מתן תורה, בשנת היא תקכ"ח ליצירה, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מ"ה אהרן מקארלין זצ"ל סיפר, שהבעש"ט ז"ל נתגלה בחלום לאחר פטירתו לבנו הרה"ק מ"ה צבי ז"ל, ושאל אותו: אבא איך עובדים את הבוית"ש, ונדמה לו כהר גבוה תחת השמים ואצלו עמק עמוק מאוד ועמד על ראש ההר וזרק א"ע לתוך העמק ונתפרקו אבריו עד לשיורין ואח"כ אמר לו, כך עובדים את הבודא. (בית אהרן).

לאחר פטירתו של הבעש"ט ז"ל נחכנסו תלמידיו הקדושים לסדר דברי תורה ששמעו ממנו וכל אחד הי' אומר שמועותיו ששמעו מפיו הקדוש, ונתגלה להם הבעש"ט ז"ל בחלום ואמר, למה אתם נותנים לב לדברי תורה שאמרתיו ואין אתם נותנים לב להיראת שמים שהי' לי. (תולדות יצחק מנעסכ"ז).

הרה"ק מוהרר"נ זצ"ל מראפשיטץ הי' אומר, כל מה שמספרים על הבעש"ט ותלמידיו זללה"ה בודאי היו בכח לעשות גדולות ונפלאות כאלה, ועוד יותר כהגה וכהנה, אבל בפועל, לא מהם ולא מקצתם יצאו מן הכח אל הפועל. .
וע"כ לא אספ"ל בסיפורים שאין להם יסוד חזק ואמתי, אשר כבר נאמרו ונשנו הרבה פעמים וידועים ומפורסמים לכל, ורק לברר השיטות והמגמות של מחולל"י החסידות הבעש"טנית כל מגמתי, כי ברבות הימים ובחליפות הזמנים, וברבוי השיטות וענינים, כמעט שנשתכחה החסידות של הבעש"ט ותלמידיו ז"ל וכאשר יאמר המתנגם, מתוך רבוי האילנות לא יתראה היער".

